

**Tartu Ülikool**

**Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond**

**Eesti ja üldkeeleteaduse instituut**

Kristiina Norralt

**Abiturientide eesti keele riigieksamiks ettevalmistamine**

Magistritöö

Juhendaja Maigi Vija, MA

**Tartu 2018**

## **SISUKORD**

SISSEJUHATUS .....	3
1. EESTI KEELE RIIGIEKSAMIST.....	5
1.1. Eesti keele riigieksami vorm ja materjalid .....	5
1.2. Riiklikust õppekavast .....	8
2. MEETOD .....	11
2.1. Fookusgrupi intervjuu .....	11
2.2. Intervjuu läbiviimise kirjeldus.....	11
2.3. Valim .....	14
2.4. Andmeanalüüs .....	15
3. TULEMUSED .....	16
KOKKUVÕTE.....	33
KIRJANDUS .....	35
Preparing graduate students for state examination of Estonian language.....	41
LISAD .....	44
Lisa 1. Intervjuu kava õpetajatega.....	44
Lisa 2. Intervjuu kava õpilastega.....	47
Lisa 3. Mõistekaart .....	49

## SISSEJUHATUS

Igal kevadel kirjutavad Eestis tuhanded abiturientid eesti keele riigieksamit. Eelmisel aastal sooritas põhieksamil osalejatest eksami positiivsele tulemusele 6548 eksaminandi, oli vaid üks ebaõnnestuja (Reins 2017: 2–3). Soovides haridusteed ülikoolis jätkata, peab saadud punktisumma olema piisav, et vähemalt lävend ületada – emakeeleeksami panus edasiste õpingute jätkamiseks on kõrge.

Uus eksamiformaat kehtib alates 2012. aastast ehk praeguseks juba seitse aastat. Selle aja jooksul pole eksamiks ettevalmistamiseks veel piisavalt materjale loodud (Kell, Undo 2018: 7). Võimalik on kasutada Innove veebilehel kättesaadavaid varasemate eksamite töid, eristuskirju ning analüüse või kasutada kolme erinevat gümnaasiumile mõeldud töövihikut (Helve Hennoste „Tekstist tekstini 2018. Lugemine ja kirjutamine“, Alli Lunteri „Lugemisest kirjutamiseni. Eesti keele riigieksami töövihik“, Epp Priimägi ja Anne Kivimäe „Teksti vastuvõtt ja tekstiloome. Harjutusvihik gümnaasiumile“).

Magistritöö eesmärk on selgitada, mis on õpetajate eesmärk õpilaste eesti keele riigieksamiks ettevalmistamisel ning milliseid vahendeid ja õppetegevusi eesmärgini jõudmiseks kasutatakse. Keskendatakse neljale uurimisküsimusele:

- kuidas õpetajad abituriente eesti keele riigieksamiks ette valmistavad;
- milliseid õppetegevusi ja materjale ettevalmistamiseks kasutatakse;
- mida soovitakse õppetöoga saavutada;
- millised on kitsaskohad eksamiks ettevalmistamisel.

Eesti keele riigieksamiks ettevalmistamise teemat ei ole varem magistri- ega bakalaureusetöös uuritud. Varasemad tööd on käsitletud 2012. aastast alates kehtiva eksamiformaati kajastust ajakirjanduses ning uuritud on sooritatud eksamitöid. Kolm

varasemat uurimust on kirjutatud Tartu Ülikoolis vahemikus 2014.–2015. aasta: Inger Pürjema magistritöö „Kokku- ja lahkukirjutamise probleemid riigieksamitöodes“ (2014), Keiu Kärt Tammeaidi bakalaureusetöö „Eesti keele riigieksami kajastamisest ajakirjanduses“ (2015) ning Siim Karnö magistritöö „Eesti keele riigieksami kirjutamisosa esimese ja teise hindaja õigekeelsusvigade märkimise erinevused“ (2015).

Eksami vormi uurimise kõrval on tähtis käsitleda ka seda, kuidas vorm mõjutab sisu. Kui näha, kuidas eksamiks valmistumine mõjutab üldist õppetööd, muutub selgemaks eesti keele riigieksami roll ning selle koosõla üldise hariduspoliitikaga. Sellest lähtuvalt tutvustatakse töö esimeses osas eesti keele riigieksami vormi ja materjale ning kirjeldatakse, millised on lähtuvalt Eesti haridussüsteemist abiturientide eeldatavad õpitulemused. Soomel on PISA (*Programme for International Student Assessment*) testides kõrged tulemused nagu ka Eestil, meie emakeeleksamid on sarnased ja eksamiarendus liigub e-eksami poole. Seetõttu on teoorias osas tutvustatud Soome emakeeleksami ülesehitust ja korraldust.

Käesoleva töö teine peatükk tutvustab fookusgrupi intervjuud, kirjeldab valimit, intervjuude läbiviimist ning andmeanalüüsi. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi neli fookusgrupi intervjuud nii õpetajate kui ka õpilastega. Kaks intervjuud viidi läbi Jakobi 2 ruumides ning kaks toimusid Facebookis grupivestlusena. Valimisse kuulusid õpetajad, kes on viimase kolme aasta jooksul vähemalt korra õpilasi eesti keele riigieksamiks ette valmistanud. Õpilaste valimisse kuulusid abituriendid Eesti erinevatest maa- ja linnakoolidest. Intervjuud transkribeeriti ning neid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi abil. Analüüsitulemusi käsitleb magistritöö kolmas peatükk.

# **1. EESTI KEELE RIIGIEKSAMIST**

## **1.1. Eesti keele riigieksami vorm ja materjalid**

Haridus- ja teadusministri määrusega „Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise ja läbiviimise ning eksamitööde koostamise, hindamise ja säilitamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord“ on kinnitatud, mida soovitakse riigieksamitega saavutada ning kontrollida. Eesmärkideks on kontrollida õpilaste teadmiste vastavust GRÕK-is olevate pädevuste, õpitulemuste ja eesmärkidega, et anda eri osapooltele tagasisidet õppetöö tulemuslikkusest, teha otsus gümnaasiumihariduse omandamise kohta ning anda võimalus minna edasi õppima. (Tasemetööde...: § 26)

Alates 2012. aastast on eesti keele riigieksam kaheosaline. See koosneb tekstimõistmise (ehk lugemine) ja tekstiloome (ehk kirjutamine) osadest. Esimese osa eest on eksaminandil võimalik saada maksimaalselt 40 punkti ja teise osa eest 60, seega kokku 100 punkti. Eksam loetakse sooritatuks, kui tulemus on vähemalt 1 punkt. Eksami eesmärk on hinnata õppekavas seatud üldpädevusi, õppe- ja kasvatusesmäärke ning gümnaasiumi õpitulemusi, kuid kõiki aspekte ei hinnata igal aastal. (Eristuskiri 2018: 2–3; 12)

Tekstimõistmise osas saab õpilane valida nelja erineva alusteksti või alusteksti komplekti vahel, mille põhjal ta peab vastama 2–4 ülesandele. Tekstimõistmise osa eest on võimalik kokku saada 40 punkti. (Eristuskiri 2018: 4) Lugemisosa hinnatakse hindamisjuhendi abil. Vastavalt ülesande keerukusele on selle eest võimalik saada kas 15 punkti või 10 punkti. Vastused peavad olema 50–100-sõnalised terviklikud ja sidusad tekstid ning hinnatakse nii sisu kui ka õigekeelsust. (Eristuskiri 2018: 7) Anu Kell ja Monika Undo (2018: 7) lisavad, et vastused peavad olema lühikesed ja täpsed. Õigekeelsuse eest on võimalik kokku saada 2 punkti, kui tekstis ei ole ühtegi viga, 1

punkti, kui esineb 1–2 viga ja 0 punkti, kui vastuses on enam kui 3 õigekeelsusviga. (Eristuskiri 2018: 8)

Tekstiloomes osas peab eksaminand valima ühe ükskõik millise alusteksti juurde kuuluvast ülesandest ja kirjutama sellest lähtuvalt 400-sõnalise arutleva teksti. Alusteksti sealjuures kasutama ei pea. Kohustuslik on oma teksti pealkirjastamine. Kokku on kirjutamisosast võimalik saada kuni 60 punkti. Tekstiloomes ülesannet hinnatakse vastavalt hindamistabelile, mis koosneb neljast osast: sisu, õigekeelsus, stiil ja vorm. Sisu eest on võimalik saada kuni 25 punkti, õigekeelsuse eest kuni 20 punkti, stiili eest kuni 10 punkti ning vormi eest kuni 5 punkti. (Eristuskiri 2018: 9–11)

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi liikmed Anu Kell ja Monika Undo on esile toonud, et kirjandi puhul on lisaks heale kirjutamisoskusele oluline ka argumenteerimisoskus ning tabavad näited, mis peegeldavad õpilase lugemust ning maailma teemades orienteerumist (Kell, Undo 2018: 7). Alli Lunter on sõnastanud kirjandi eesmärgina „tõestada autori mõtlemis- ja kirjutamisoskust“ (Lunter 2017: 43).

Igal aastal küsib SA Innove eksamitööde hindajate käest tagasisidet riigieksamite kohta. 2014.–2017. aastate eesti keele riigieksamite tagasiside põhjal saab väita, et eksamitööd on hindajate arvates eksaminandidele jõukohased, selgelt sõnastatud ja küllalt laia teemade spektriga, et pakkuda väga erinevate huvialadega õpilastele sobivaid valikuid. (Reins 2014: 13; Reins 2015a: 12; Reins 2016: 14; Reins 2017: 14)

Samamoodi kui Eestis, koosneb ka Soomes kohustuslik emakeele riigieksam tekstimõistmise osast ja esseest. Soomes aga toimub lugemis- ja kirjutamisosa eri päevadel ning mõlema osa kirjutamiseks on aega kuus tundi (Description...). Gümnaasiumi lõpueksamite eesmärgiks on kontrollida, kas õpilased on omandanud õppekavas seatud õpitulemused ning kas eksaminand on valmis haridusteed jätkama (Matriculation...). Soome emakeeleeksami panus on sarnaselt Eestile kõrge, sest ilma selle sooritamisetähtaegata ei ole võimalik ülikooli astuda (Klein 2016: 41).

Tekstimõistmise osas peavad õpilased valima viiest kolm ülesannet, mis koosnevad erinevatest kirjanduslikest või graafilistest (sh kunst) tekstidest ning mille abil kontrollitakse analüüsioskust ja kirjalikku eneseväljendust. Kirjutamisülesande puhul on

eksaminandil võimalus valida vähemalt 12 erineva teema hulgast endale sobiv ning kirjutada lähtuvalt teemast 4–5-leheküljeline essee. (Description...) 2018. aasta kirjutamisülesanne koosnes kuuest etteantud teemast/pealkirjast ja kuuest teemast, mis lähtusid alustekstist (sh kunst, karikatuurid, koomiksid). Näiteks oli valida teema „Google'i võim“ (teema nr 6) või tuli tõlgendada kunstnik Erik Johanssoni neljast eksamitöös olevast fotost kahte (teema nr 7). (Äidinkieli... 2018)

Alates 2019. aasta kevadest võetakse Soomes kasutusele e-eksam (Structure...). Eesti keele riigieksam liigub Soomega samas suunas digitaliseeritud eksami poole. Eestis alustas sellega 2015. aastal tööd SA Innove juurde loodud töörühm ning üleminek e-eksamile toimub hiljemalt 2023. aastal. 2016. aastal viidi läbi kaks proovieksamit, mille tagasisidest selgus, et õpilased pigem eelistavad e-riigieksamit, sest arvutiga kirjutamine on kiirem, töö toimetamine mugavam ja ajasäästlikum. Teisalt leidsid õpilased, et pikemasse teksti on parem süveneda, kui see on paberil, pikk arvuti taga olemine paneb silmad valutama ning kaasõpilaste trükkimise hääl on häiriv. Samuti selgus uuringust, et trükivigu esines 40%-l töödest. Hetkel ei ole veel kindel, kas e-eksamil saab hakata kasutama korrektorit, mis aitaks hooletusvigu vältida (Puksand 2017: 38; 42–46).

E-eksami kasutusele võtmine ei muuda eksami vormi. Kuid arvutis töö kirjutamise eeliseks on võimalus kasutada erinevaid alustekste (kirjalikud tekstid, videod ja helifailid) ning õpilased saavad kasutada e-sõnaraamatuid. (Puksand 2017: 38) Proovieksamil oli uuendusena õpilastel võimalus kasutada ka eesti keele käsiraamatu veebiversiooni (Kirna 2017).

E-eksamile ülemineku aeg on pikk, sest tehniliste lahenduste arendamine on ajamahukas, õpilased peavad ette teadma, millises vormis nad eksami sooritavad, samuti ei ole hetkel kõikides koolides piisavalt arvuteid ning õpilastele on vaja õpetada tekstitöötlusnõudeid. (Puksand 2017: 38) Soomes saab eksamil kasutada oma sülearvutit või see koolist laenata. Enne eksamit saavad õpilased USB mälukaardi, millel on Linuxi operatsioonisüsteem, mille nad arvutitesse paigaldama peavad. Operatsioonisüsteem ei lase õpilastel kasutada arvutis olevaid isiklikke faile. Samuti ei kasutata eksami ajal internetiühendust, vaid kohalikku serverit, et vähendada tehniliste probleemide esinemist. (Digital...)

Hetkel on Innove kodulehel kättesaadavad eksamimaterjalid alates 2013. aastast, mida õpetajatel ja õpilastel on võimalik eksamiks valmistumisel kasutada. Samuti on võimalik lugeda igal aastal avaldatavat eristuskirja, mis sisaldab soovitusi, mida jälgida lugemis- ja kirjutamisülesannete lahendamisel. (Riigieksamite materjalid) 2014.–2015. aasta eristuskirjades toodi lisades praktiliste näidete ja soovitustena ainult lugemisülesannete lahendused ja stiilivead (Eristuskiri 2014: 16 – 18; 20–23; Eristuskiri 2015: 15–17; 21–23). 2016.–2018. aasta eristuskirjades on lisatud näited kirjutamis- ja lugemisülesannetest ning toodud soovitusi eksaminandile. Esile on toodud erinevad aspektid, mida lugemis- ja kirjutamisülesannete lahendamise juures tähele. Näiteks selgitatakse, kuidas korrektselt tsiteerida, refereerida ja viidata ning mida jälgida lugemisülesannete vastuste kirjutamisel. (Eristuskiri 2016: 27–28; Eristuskiri 2017: 32–34 ; Eristuskiri 2018: 22–23)

Lisaks eelnevate aastate eksamitöödele ja eristuskirjadele on võimalik eksamiks ettevalmistamisel kasutada kolme erinevat töövihikut: Helve Hennoste „Tekstist tekstini 2018. Lugemine ja kirjutamine“, Alli Lunteri „Lugemisest kirjutamiseni. Eesti keele riigieksami töövihik“ ning Epp Priimägi ja Anne Kivimäe „Teksti vastuvõtt ja tekstiloome. Harjutusvihik gümnaasiumile“. Hennoste õppematerjal on otsesemalt suunatud eksamiks valmistumiseks, sisaldades palju eksami tüüpülesandeid (Hennoste 2017: 2). „Lugemisest kirjutamiseni. Eesti keele riigieksami töövihik“ (Lunter 2017: 2) on mõeldud kasutamiseks kogu gümnaasiumiosa vältel .

## **1.2. Riiklikust õppekavast**

Gümnaasiumi riikliku õppekava (edaspidi GRÕK) sihiseade näeb ette, et gümnaasium peab olema nii hariv kui ka kasvatav ning selle ülesandeks on aidata kaasa „loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse“ (GRÕK: § 3) inimese kujundamisele. Gümnaasiumi lõpuks peaksid õpilased olema leidnud endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna ning suutma seada endale eesmärgid ja neid ka täita. (GRÕK) Eelnevat toetab Eestis hetkel kehtiv elukestva õppe strateegia 2020, mille üldharidusprogrammi eesmärgiks on tagada kvaliteetne haridus ja õpilaste valmisolek oma haridustee jätkamiseks. (Üldharidusprogramm...: 4)



Keele- ja kirjanduspädevuse õpitulemustest lähtuvalt oskab gümnaasiumi lõpetaja ennast selgelt väljendada nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses, oskab arutleda, tunneb eri liiki tekste ja oskab neid koostada, tunneb meedia mõjutusvahendeid, mõistab ning väärtustab kirjandust ja kirjanikku, tunneb olulisemaid kirjandusteoseid ja autoreid jne. (GRÕK lisa 1: 1) Eesti keele aine õpitulemustest lähtuvalt peab abiturient oma koolitee lõpuks oskama end väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult; valib sobiliku väljendusvahendi ja suhtluskanali; oskab teadlikult valida tekstiloomeks sobivaid infoallikaid; oskab luua ja analüüsida erinevaid tekstiliike, arvestades sealjuures teksti ülesehituse printsiipe ja eripära; toetub asjakohaselt alustekstile nii suulises kui ka kirjalikus tekstis; oskab avalikke tekste kriitiliselt hinnata ja tunneb nende mõjutusvahendeid; teab, kust leida keeleinfo allikaid. (GRÕK lisa 1: 6)

Riigieksamite vastavust GRÕKile kontrollib SA Innove. Igal aastal peale riigieksamite toimumist avaldatakse Innove kodulehel vastavustabelid, milles kirjeldatakse sh ka emakeeleeksami vastavust GRÕKile. Kui võrrelda 2014.–2015. aasta ja 2016. aasta vastavustabelit, siis olulisim muudatus on õpitulemuste ja eesmärkide kategoriseerimisel. Kui 2014.–2015. aastal tuuakse õpitulemusi välja kooliastme ja õppe-eesmärgi õppeaine lõikes, siis 2016. aastal kirjeldatakse samu kategooriaid kui eksamiga seotud õppe-eesmärgid ning eksamiga kontrollitavad õpitulemused. Eialgu käsitleti eksamit kui kooliastme õpitulemuste kontrollijat, 2016. aastal aga vaadeldi, milliseid õpitulemusi eksam kontrollib. (Vastavustabel 2014; Vastavustabel 2015; Vastavustabel 2016)

2017. aasta vastavustabelis on põhjalikumalt lahti kirjutatud seosed üldpädevuste, läbivate teemade ja õpitulemustega ning on lisatud, millise riigieksami ülesande variandiga need haakuvad. 2017. aasta emakeeleeksamil oli teema „Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet“ seotud nii lugemis- kui ka kirjutamisosas I–III variandiga, teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus“ kõikide variantidega mõlemas osas, „Teabekeskond“ III variandiga, „Tehnoloogia ja innovatsioon“ III ja IV variandiga, „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ II variandiga ning teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ oli seotud II variandi lugemisosa ja IV variandi kirjutamisosa (Vastavustabel 2017: 2).

Ainekeskse õppekava puhul on suurem osa planeeritud õppes kohustuslik ning puudub paindlikus õppesisu valida, keskendutakse üksikainetele ja faktide päheõppimisele, mistõttu sageli ei seostata omandatavaid teadmisi omavahel (Krull 2001: 311). Hetkel kehtiva riikliku õppekava õppe- ja kasvatuseesmärgid toetavad õpilase arengut, kuid kõikides koolides ei toimu õppetöö neist lähtuvalt. Põhjusteks on nõrgalt seostatud ainekavad, ainekeskne õpe, hindamine ei näita õpilase reaalselt arengut, kohustusliku õppe maht on liiga suur. 2016. aastal kiideti heaks lähteülesanne kontseptsiooni „Põhikooli ja gümnaasiumi ainekavade arendamine riiklike õppekavade üldosade põhimõtete rakendamise jõustamiseks aineõpetuses” koostamiseks, mille aluseks on elukestva õppe strateegia 2020, valitsusliidu tegevuskava 2014–2019 eesmärgid, OECD soovitusel, Eesti ja rahvusvaheliste uuringute tulemused, huvigruppide ettepanekud. (Lähteülesanne...:1)

Lähteülesanne kirjeldab, mida peaks silmas pidama õppekava arendamise juures, et õpilased oleksid motiveeritud, areneksid mitmekülgseks ja oleksid heade akadeemiliste tulemustega. Välja on toodud, et ainevaldkondade arendamine peab olema avatud, on oluline, et kool ja õpetajad saaksid ise teha valikuid ja õpet planeerida ning et õppekavade abil toetatakse uuenduslikke ja tulemuslikke praktikaid. (Lähteülesanne...: 1)

## **2. MEETOD**

### **2.1. Fookusgrupi intervjuu**

Kvalitatiivse uurimisviisi puhul saab andmeid koguda kolmel viisil: intervjuude abil, vaatluste abil või toetudes dokumentidele. Intervjuu meetodit kasutatakse tavaliselt siis, kui informatsiooni (nt tunded, mõtted, kavatsusi või sündmused, mis on juba toimunud) ei ole võimalik vaatluse abil koguda. Intervjuu eesmärk on näha asju teisest vaatenurgast ning me eeldame, et see vaatenurk on tähenduslik. (Patton 2002: 4, 340–341)

Kui individuaalsed intervjuud toimuvad vaid kahe inimese vahel, siis fookusgruppi kuulub tavaliselt 4–12 osavõtjat, kes on sinna valitud mingisuguse sarnasuse alusel. Fookusgrupi intervjuud toimivad hästi, kui on vaja teada saada osalejate suhtumist mingitesse kindlatesse probleemidesse ja nende lahendustesse. Fookusgrupid töötavad, kui ollakse mugavas, austavas ja vabas õhkkonnas – intervjuueeritav saab usaldada küsitlejat ja avada oma tõelisi tundeid ning arvamusi. Soovituslikult on fookusgrupis osalejateks inimesed, kes üksteist ei tunne, kuid mitmetes olukordades pole see võimalik. (Krueger, Casey 2009: 4–8)

### **2.2. Intervjuu läbiviimise kirjeldus**

Läbi viidi kaks intervjuud õpetajatega ja kaks abiturientidega. Nii õpetajate kui ka õpilaste puhul viidi üks intervjuu läbi Jakobi 2 ruumides ja teine Facebookis grupivestlust kasutades (vahemikus 31. jaanuar 2017 kuni 9. mai 2017). Enne intervjuude läbiviimist koostati intervjuude kavad (vt lisa 1 ja lisa 2).

Esimesel intervjuul osalesid kaks suurema kooli õpetajat ja kaks väiksema kooli õpetajat. Eelnevalt saadeti õpetajatele meili teel kutse fookusgrupi intervjuule ning päev enne toimumist meespea fookusgrupi intervjuul osalejale. Intervjuu kestis kokku 1,5

tundi. Enne alustamist oli õpetajatel võimalik endale teed, kohvi ja suupisteid võtta ning end olukorda rahulikult sisse elada, et tagada võimalikult hubane ja mõnus õhkkond.

Teine intervjuu õpetajatega toimus Facebookis grupivestlusena. Kokku osales kolm õpetajat, kes kõik töötasid Eesti väiksema linna koolis. Intervjuu kestis kokku 1 tund ja 45 minutit.

Esimene õpilaste intervjuu toimus Tartus Jakobi 2 õppehoones. Kokku osalesid kolm õpilast, kõik suurema linna erinevatest koolidest. Intervjuu kestis 36 minutit. Intervjuu kujunes suhteliselt lühikeseks, kuna oli vähe osalejaid ning õpilaste kehakeelest võis järeldada, et kõik ei tundnud end vestluse ajal piisavalt vabalt, et oma vastuseid pikemalt lahti seletada.

Teine õpilaste intervjuu viidi läbi Facebookis grupivestlusena. Vestluses osales üks maakonnakooli õpilane, üks väiksema linna õpilane ja üks suurema linna õpilane. Intervjuu kestis 1 tund ja 20 minutit.

Peale diktofoniga lindistatud intervjuude läbiviimist transkribeeriti salvestised võimalikult ruttu. Transkribeerimise juures kasutati veebipõhist kõnetuvastust, mis on kättesaadav: <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/> (13.05.2017). Seejärel kuulati helifaili ja tehti parandused. Facebooki grupivestlused kopeeriti ümber eraldi faili.

Õpetajate intervjuu (vt lisa 1) algas moderaatori tutvustuse ja sissejuhatava soojendusküsimusega, põhiküsimused olid jagatud nelja teemaplokki ning intervjuu lõppes kokkuvõttega.

Esimene teemaplokk oli „Õpetamistöö eesmärgistamine ja õppekavast lähtuvad eesmärgid“. Selle alla kuulusid küsimused: mis on teie eesmärk riigieksamiks ettevalmistamisel; mida soovite riigieksamiks ettevalmistamisega saavutada; kas see lähtub õppekavast või millestki muust; millal alustate ettevalmistusega; kuidas seostuvad teie eesmärgid õppekava eesmärkidega; mida eksam kontrollib; missuguseid õpitulemusi/oskusi eksam kontrollib; kas eksam kontrollib õppekava õpitulemusi; milliseid osaoskuseid eksam kontrollib?

Teine teemaplokk oli „Vahendid – õppematerjalid, meetodid“. See sisaldas järgnevaid küsimusi: milliseid materjale tunnis kasutate (miks); mis tekste kasutate (miks neid; mida nende tekstide abil õpetate); milliseid ülesandetüüpe kasutate; millised on head praktikad?

Kolmas teemaplokk oli „Õpetamise sisuline pool“. Selle alla kuulusid küsimused: mis on proovieksami roll ja kuidas olete oma koolis lahendanud proovieksami tegemise (millal, mis tööd kasutatakse, kas on efektiivne); kui oluliseks peate erinevate eksamiülesannete läbilahendamist; missugune on grammatika/keeleteadmiste ja keelekasutuse (tekstid, suhtlemine jne) vahekord; kuidas õpilased tagasisidet saavad (kas see on tulemuslik)?

Neljanda ploki teema oli „Hinnang eksami ettevalmistusele“. Selle all uuriti: kuidas õpetajad hindavad eksamiettevalmistuse tulemuslikkust; millised on kitsaskohad ja probleemid eksamiks ettevalmistamisel? Intervjuu lõppes kokkuvõttega, kus õpetajatele anti võimalus kommenteerida, mis oli nende arvates olulisim teema, mis arutelu käigus esile tõusis.

Nagu õpetajate intervjuu, algas ka õpilaste intervjuu (vt lisa 2) moderaatori tutvustuse ja sissejuhatava soojendusküsimusega, põhiküsimused olid jagatud nelja teemaplokki ning intervjuu lõppes kokkuvõttega.

Esimene teemaplokk oli „Eksami eesmärk“, mille alla kuulusid küsimused: mis on teie arvates eesti keele riigieksami eesmärk; mis on teie eesmärk eesti keele riigieksamil; kas teate, millised eesmärgid teie õpetamisel on olnud õpetajatel ja millised eesmärgid kajastuvad õppekavas; kas te olete ise endale eesti keele tundide raames seadnud konkreetseid eesmärgi; millal hakkasite teadlikult eksamiks valmistuma; mida arvate kaheosalisest eksami formaadist; mida kaheosalise eksamiga hinnatakse ja kontrollitakse, missuguseid oskusi?

Teine teemaplokk oli „Eksamiks ettevalmistumise vahendid“. Selles küsiti õpilaste käest, kuidas nad endale püstitatud eesmärgini jõuavad. Kolmandas teemaplokis, „Õppimise sisuline pool“, uuriti, missugune on kõige tõhusam viis eksamiks valmistuda.

Neljas teemaplokk oli “Hinnang eksamiks valmisolekule”. Selle sisaldas järgnevaid küsimused: kuidas hindate oma valmisolekut lugemisosa sooritamiseks; kuidas hindate oma valmisolekut kirjutamisosa sooritamiseks; kas teie arvates on eesti keele tunnid teid eksamiks piisavalt ette valmistanud; kui kõrget eksamitulemust soovite saavutada? Intervjuu lõpus paluti igal osalejal anda nõu oma õpetajale, kuidas aidata abituriente eksamiks ette valmistada.

### 2.3. Valim

Fookusgrupi intervjuud viidi läbi gümnaasiumi eesti keele õpetajatega, kes olid vähemalt viimase kolme aasta jooksul abituriente eesti keele riigieksamiks ette valmistanud, ja erinevate koolide abiturientidega. Anonüümsuse tagamiseks ei kasutata töös õpetajate/õpilaste ega ka kooli nime.

Tabel 1 kirjeldab õpetajate valimit. Lühend „Õp“ tähistab õpetajat, täht „N“ naist ja number selle järel erinevat informanti. Välja on toodud õpetajate staaž, kooli kirjeldus ja intervjuu toimumiskoht.

Tabel 1. Õpetajate valim

<b>Pseudonüüm</b>	<b>Staaž</b>	<b>Kool</b>	<b>Intervjuu</b>
ÕpN1	14 aastat	Maakonnakool	Jakobi 2
ÕpN2	üle 20 aasta	Suurema linna kool	Jakobi 2
ÕpN3	12 aastat	Suurema linna kool	Jakobi 2
ÕpN4	Üle 10 aasta	Väiksem linnakool	Jakobi 2
ÕpN5	34 aastat	Väiksema linna kool	Facebook
ÕpN6	18 aastat	Väiksema linna kool	Facebook
ÕpN7	3 aastat	Väiksema linna kool	Facebook

Tabel 2 kirjeldab abiturientide valimit. Lühend „Õl“ tähistab õpilast, täht „N“ naist ja täht „M“ meest, number selle järel eri informanti. Märgitud on õpilaste kooli kirjeldus ja intervjuu toimumiskoht.

Tabel 2. Abiturientide valim

<b>Pseudonüüm</b>	<b>Kool</b>	<b>Intervjuu</b>
ÕIM1	Suurema linna kool	Jakobi 2
ÕIN1	Suurema linna kool	Jakobi 2
ÕIN2	Suurema linna kool	Jakobi 2
ÕIN3	Väiksema linna kool	Facebook
ÕIN4	Maakonnakool	Facebook
ÕIM2	Suurema linna kool	Facebook

## 2.4. Andmeanalüüs

Kogutud andmeid analüüsi kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodi abil, mis on eriti õigustatud juhul, kui uuritava kohta puudub küllaldaselt teoreetilist materjali (Laherand 2008: 290). Enne intervjuude analüüsimist loeti transkribeeritud ja Facebooki vestlused mitu korda läbi, et luua teemadest üldine pilt. Järgnevalt alustati kogutud materjalide kodeerimise ja kategoriseerimisega. Kõigepealt töötati intervjuud läbi üksikshaaval. Markeeriti erinevad koodid, mis hiljem kategoriseeriti erinevate teemade alla. Seejärel kõrvutati omavahel õpilaste intervjuud ja õpetajate intervjuud eraldi ning toodi välja ühised hinnangud ja arvamused. Järgmiseks võrreldi omavahel õpetajate ja õpilaste intervjuusid korruga ning otsiti kõlama jäänud teemade vahel seoseid. Loomaks detailset pilti teemadest ja nendevahelistest seostest, koostati mõistekaart (vt lisa 3).

Teemad, mis jäid kõlama, olid näiteks: „eksam kontrollib kahte osaoskust: lugemisoskust ja kirjutamisoskust“, „õpetajad on erinevate teemadega üksinda jäetud“, „eesti keele õpetajad kurdavad ajapuuduse üle: aega on vähe ja tundide arv on väike“, „eesti keele eksam on küpsuseksam, kus kontrollitakse silmaringi“, „parim materjal õppimiseks on erinevad artiklid“, „proovieksami korraldamine on oluline, sest õpilased peavad saama kogemuse 6-tunnilisest eksamil istumisest“, „eesti keele riigieksam on suure panusega“, „kõrged eksamitulemused on olulised kooli ja õpetaja maine säilitamiseks“, „õpilased ei tea, mis on eesti keele riigieksami ja õppekava eesmärgid“.

### 3. TULEMUSED

#### **Eesti keele riigieksami eesmärk ja eksamiks valmistumine**

Õppetöö planeerimisel lähtutakse peamiselt eksami ülesannetest ja hindamismudelitest. Konkreetselt toodi esile, et emakeeleksam kontrollib lugemis-, kirjutamis-, väljendus- ja õigekirjaoskust, teksti ülesehituse oskust, allikate kasutamise oskust ja silmaringi laiust. Üks õpetaja lisas, et eksami ei kontrolli kuulamist ega suulist eneseväljendust. Õppekavas esitatud õpieesmärkide täitmist jälgitakse intervjuus osalenud õpetajate sõnul vaid kursuste kavandamisel, aga eksam kontrollib õpetajate hinnangul väga konkreetseid oskusi, mis on kindlates raamides ja vähese tõlgendusruumiga.

*Hästi konkreetselt siis tegelikult arutleva teksti loomise oskust, arutleva kirjandi loomise oskust, ehk siis nagu ühe väga konkreetse žanritunnustega teksti kirjutamise oskust. (ÕpN3)*

*Üldse ei kontrolli kuulamist ega suulist eneseväljendust. (ÕpN6)*

*Tegelikult on ikkagi see, millest meie lähtume, ikkagi praktiliselt see, mida oodatakse riigieksamil /.../<sup>1</sup> missugused on kirjandi hindamismudelid ja see on see, mis silmade ees on kogu aeg. (ÕpN2)*

Proovieksam on kõigi õpetajate arvates vajalik, kuna riigieksami fookus on kitsas ja eksami õnnestumiseks tuleb eksamiformaati harjutada. Toodi esile, et samalaadsete ülesannete lahendamine on õpilaste jaoks vajalik. Kuna uus emakeele riigieksam hindab kahte osaoskust (lugemine ja kirjutamine), tähendab see peamiselt nende kahe osaoskuse arendamist.

*Samalaadsete ülesannete, kui eksamil, ikkagi väga oluliseks, ma ei leia, et kolm aastat peab lahendama ainult lugemisülesandeid ja kirjutama kirjandeid, et see kindlasti ei saa olla eesmärk omaette, see tapaks nagu igasuguse huvi motivatsiooni loovuse, et need peavad olema osa õppetööst. Nii vähe kui võimalik ja nii palju, kui vajalik. (ÕpN3)*

---

<sup>1</sup> Märk /.../ tähistab vahepealse lause või vahepealsete lausete väljajätu



Osa fookusgrupi intervjuudes osalenud õpetajatest tõdes, et neil ei ole eraldi eksamiks valmistumist, sest riigieksam ei ole eesmärk omaette ning õpetatakse ka palju muud, mida eksamil ei kontrollita. Nende arvates ei ole eesti keele riigieksam pelgalt keeleeksam, vaid küpsuseksam, mis kontrollib ka mittekeelelisi aspekte. Üks õpetajatest leidis, et eksami rõhutamine ei ole alati hea, sest tekitab eksamipaanika.

*Samas ei tohi eksamit kogu aeg meenutada. Hoidun sellest. /.../ 11. klass just kurtis, kui viimati Eesti hariduselu probleemidest rääkisime, et juba praegu matemaatikaõpetaja hirmutab eksamiga ja ajab neid täiesti paanikasse. (ÕpN5)*

*Olen nõus, et tegemist ei ole ainult eesti keele eksamiga, pigem silmaringi või üldteadmiste eksamiga. (ÕpN7)*

Teisalt selgus, et on koole, kus on eksamiks valmistumiseks eraldi kursus. Sellise kursuse sihiseade on otseselt seotud eesti keele riigieksami eesmärkidega.

*Meie koolis on ka konkreetselt kursused, mis väga selgelt ongi nagu siis riigieksamiks valmistumise kursused. Siis nende puhul ongi väga selgelt need eesmärgid ja tulemused riigieksamist lähtuma, paika pandud. (ÕpN3)*

Intervjueeritud abiturientidest osa ei olnud päris kindel, mis on eesti keele riigieksami eesmärk. Vastustes kasutati mitmel korral sõnu „ilmselt“ ja „ma ei tea“, üks intervjueeritud õpilastest jättis küsimusele vastamata. Ühe õpilase arvates on emakeeleeksami eesmärk kontrollida, mida õpilane mitme aasta jooksul õppinud on ning kuidas ta oma mõtteid põhjendada oskab. Samuti nägid intervjuudes osalenud õpilased eksamit teksti mõistmise ja analüüsi kontrollijana. Eksam annab ülevaate õpilase silmaringist ning oskusest oma teadmisi väljendada. Osa õpilasi nimetas hinnatavaks oskuseks argumenteerimise. Rõhutati sama, mida intervjueeritud õpetajad: kursis on vaja olla erinevate valdkondadega.

*/---/ Mõnes mõttes kursis olemisega nagu eelnevalt valdkondade ja ma ei tea kas hiljutiste juhtumite võibolla ajaloosündmustega ja no et võimet teksti mingit teksti toetava tekstiga siduda. (ÕIN2)*

*Ilmselt silmaringi laiust kontrollitakse ka, kuna üsnagi palju palutakse tuua näiteid nii ühiskonnast kui kirjandusteostest. (ÕIN4)*

Üks valimisse kuulunud õpetajatest kinnitas, et vähese tundide arvu tõttu on õppetöö peamine eesmärk eksamiks valmistumine, kuid intensiivsem ettevalmistustöö algab viimasel õppeaastal. Õpetaja sõnul on kirjand väga kindlatel reeglitel üles ehitatud tekstiliik, mille kirjutamise oskust hiljem vaja ei lähe, kuid seda õppimata ei ole võimalik eksami tekstiloomesannet edukalt sooritada.

*Eks ta mingis mõttes on tõesti nagu maratonijooksuks ettevalmistamine, et siis samal ajal ei tee poksitreenni, kui tead, et sa tead et pead maratoniks ette valmistama. Et siis keskendutakse ikkagi jah, noh, viimasel aastal ikkagi ka  $xx^2$  koolis, kus tunde hästi vähe, tundide arv on oluliselt väiksem võrreldes noh gümnaasiumiga, et siis, siis ikkagi tuleb keskenduda sellele, et kuna nad peavad seda eksamit tegema. /.../ Tegelikult selle kirjandi koha pealt ta kontrollib ühe ühe väga kitsa teksti loomise oskus sellise tekstiloomesokust, mida hiljem tegelikult elus tegelikult vaja ei lähe, aga mida ilma spetsiaalselt õppimata hästi ära ka ei kirjuta. (ÕpN4)*

Proovieksameid korraldab osa koole ühtmoodi: toimub kaks proovieksamit, millest esimene 12. klassis enne jõuluvahetust ja teine märtsikuus. Lugemisülesande ja kirjandi materjalid on enamasti loodud koolis, kasutamata varasemate aastate eksameid. Vaid mõnel üksikul juhul on kasutatud varasemat eksamitööd. Lugemisülesande parandab õpilase õpetaja, aga iga proovikirjandit hindab vähemalt kaks õpetajat, kes annavad punkte kahes ringis. Punktid arutatakse koos läbi ja seejärel pannakse tekstiloomesale konsensuslik punktiarv koos tagasisidega.

Ülejäänud koolide õpetajad ütlesid, et neil korraldatakse üks proovieksam. Üldiselt tehakse see enne kevadvaheajaga. Hindamisel kasutatakse teise õpetaja abi vaid vajadusel. Üks õpetaja ütles, et nende koolis on proovitud ka kahe õpetajaga hindamist, kui abituriente õpetab kaks õpetajat. Proovieksami ülesandeid õpetajad ise ei koostanud, vaid kasutati varasemate aastate eksamitööd.

*Meil on  $xx$  koolis on ka hea, kui on võimalusi õnnestub ikka üks proovieksam teha, aga üldiselt siis märtsis enne kevadvaheajaga on see siis olnud ja ka täies mahus ca kuus tundi aega varutud ja minul seal ei ole võimalik kedagi teist hindamisse kaasata, nii et olen üks. (ÕpN4)*

Kõikide koolide õpetajate hinnangul on suur osa proovieksami eesmärgist harjutada õpilasi eksami formaadi ning ajaga, mis sellele kulub. Toodi esile, et õpilasel on vaja

---

<sup>2</sup> Märk  $xx$  tähistab väljajätu anonüümsuse tagamiseks.

kogemust, mida tähendab 6 tundi ühe koha peal istumist. Samuti on oluline osata oma aega ülesannete vahel jagada. Leiti, et eksam on füüsiliselt ränk, pingeline ning õpilase jaoks ebamugav.

*Meie teeme proovieksami, et õpilased saaksid aimu, kuidas eksam päriselt välja hakkab nägema. Peale selle saavad õpilased läbi mõelda, kuidas aega planeerida jms. /.../ Eksam on tõesti ka füüsiliselt ränk. Kuus tundi järjest sundasendis istuda ei ole kerge. lisaks veel eksamipinge... (ÕpN7)*

*Ja tegelikult see, et ta saaks aru, kui ebamugav tal on, kõik see aeg. See on see ta ei saa vahepeal ära kõndida, ei saa vahepeal teha seda teist ja kolmandat. /.../ Ja see natuke annab neile aimu, kui pingsalt ja kui kaua nad üldse suudavad töötada, et siis on ka võimalik nagu otsustada, et millal ma pean panustama ja kokku võtma et kas ma võin alguses tund aega taevasse vahtida ja mõtteid mõlgutada või ma tegelikult pean asuma kohe asja kallale, sest muidu lihtsalt kaob see aeg käest ja olen pärast hädas. Iseenda tundmise jaoks on ka vajalik proovid see proovieksam. (ÕpN3)*

Proovieksami kogemus ja tulemus annavad õpilasele teada, mis oskusi on vajalik veel arendada, et riigieksamil võimalikult hästi toime tulla. Õpetajate hinnangul on proovieksami tulemuste analüüsis oluline osa individuaalsel arutelul. Proovieksami analüüsimiseks kasutasid õpetajad erinevaid meetodeid: iga õpilane peab oma alustamise ja lõpetamise aja fikseerima, tuleb kirjutada proovieksami eneseanalüüs, arutada oma tööd põhjalikult koos õpetajaga individuaaltundides.

Fookusgrupi intervjuudes osalenud õpilastest osa tõi esile, et hakkaski eksamiks teadlikumalt valmistuma pärast esimest proovieksamit detsembris. Samuti oli proovieksami tulemus mõne õpilase jaoks piir, mida päris eksamil ületada sooviti. Näiteks sai üks õpilane proovieksamitel liiga madalad tulemused ning hakkas selle tõttu tegema lisatööd eraõpetaja juhendamisel, et päris eksamil paremini läheks.

*Aga kuna ma sain mõlemad proovieksamid enda jaoks mitterahuldava tulemuse, siis ma olen hakanud ka oma vabast ajast kirjutama erinevaid kirjandeid ja lahendama lugemisülesandeid Innove lehekülje kaudu. Ja mul on selleks oma õpetaja, mitte kooli õpetaja, väljastpoolt kooli, eraõpetaja. Aga samas on mu oma kooliõpetaja valmis üle vaatama neid töid ja andma tagasisidet. (ÕIN2)*

Riiklik õppekava on sõnastanud õpitulemused ja eesmärgid, mida soovitakse gümnaasiumi lõpuks saavutada. Variõppekava (ehk varjatud õppekava) on see osa teadmisest, mis antakse edasi seda teadlikult planeerimata oma käitumiste ja väärtuste kaudu (Alsubaie 2015: 125). Variõppekavast tulenevalt hakkab osa õpilasi õppetöös lähtuma sellest, mida nad arvavad, et neilt oodatakse. (Joughin 2010: 342). Näiteks ütles üks intervjuus osalenud õpilane, et tal ei ole võib-olla õige kirjutamisstiil. Teine intervjuueeritud õpilane leidis, et kirjandit on võimalik kirjutada nii-öelda õigete kriteeriumite alusel. Samuti tõi üks õpilane esile, et olemas on ideaalkirjand. Hindamisskaalast lähtuvalt põhineb maksimumpunktidele sooritatud kirjand eksamiülesandel, on arutlev, teemat on põhjalikult avatud ja tekst on üldistatav, analüüs ja argumentatsioon peavad olema väga head ning teksti ilmestama sobivad näiteid. Tekst peab olema stiililiselt ladus, omanäoline, selgesõnaline ning peegeldama eksaminandi suurt sõnavara. Kirjand peab olema loogiliselt ülesehitatud ja terviklik. 60-punktilises töös võib olla kuni kaks õigekeelsusviga. (Eristuskiri 2018: 11)

*Minu jaoks on kirjutamisosa natuke loterii. Kui on hea teema, millel kirjutada, siis veab, kui ei, siis kirjutan sinna ilmselt poliitiliselt korrektse teksti kokku (ÕIN4)*

*Ma just ei ole üldse valmis /.../ mul võib-olla ei ole kõige õigem kirjutamisstiil. /.../ Kirjutamisosa ma kardan vähem kui lugemisosa. Et just see nüansside märkamine ja õige vastuse leidmine. (ÕIN2)*

Magistritöös tehtud intervjuudest ei selgunud, mil määral on õpetajate töö mõjutanud õpilaste arusaamu nii-öelda õigest kirjutamisstiilist. Seega saab vaid õpilaste vastuste põhjal aimata, et variõppekava mängib vähemalt väikest rolli ka eksamiks ettevalmistamisel.

### **Eesmärgid eesti keele riigieksamil**

Intervjuus osalenud õpetajad tahavad, et õpilased saavutaksid võimalikult kõrged punktid, samuti oodatakse, et õpilane oleks oma tööga ise rahul ning õpetaja oleks oma õpetamistöö tulemusega rahul. Nõrgemate järeleaitamine on tähtis. Kuna eesti keele riigieksami tulemusest oleneb edasiõppimise võimalus, on kõrge punktisumma

saavutamine oluline. Sama tõid esile ka õpilased, kelle tulevikuplaanid sõltusid eesti keele riigieksami tulemusest.

*Minu eesmärk on saavutada vähemalt 80 punkti eksamil, kuna suurem osa minu tulevikuplaanidest on tihedalt seotud eesti keele eksami tulemustega ning isegi kui tulemus ei tule selline nagu soovin, siis ma vähemalt teaksin, et andsin endast maksimumi. (ÕIN3)*

Õpetajad nägid õppetöö korraldamise juures takistusena seda, kui õpilaste ja õpetaja eesmärgid eksami sooritamisel on erinevad. Sellisel juhul on õpetajatel väga raske oma tööga rahul olla. Näiteks võib õpetaja eesmärk olla tuua esile õpilase kogu potentsiaal, aga õpilane ise ei ole kõrgeist tulemusest huvitatud. Selline olukord võib juhtuda nende õpilastega, kelle hinnangul eksamitulemus nende tulevikku ei mõjuta (näiteks juba kõrgkooli pääsenud õpilased). Sel juhul on keeruline motiveerida õpilast eksamiks valmistuma. Samas ütles osa intervjuus osalenud õpilastest, et kuigi eksamitulemus nende plaane ei mõjuta, pingutavad nad siiski iseenda jaoks.

*Põhiline on see, et ma oleksin ise enda sooritusega rahul, et ma tunneks, et mu kirjutamisoskus on arvestatav ja hea. /.../Ei ole samuti sisseastumisel üldse oluline. Sain akadeemilise testiga tartu ülikooli juba sisse. (ÕIM2)*

Teisalt selgus intervjuus osalenud õpilaste vastustest, et mõnikord jäävad õpetajate seatud eesmärgid riigieksamiks valmistumisel õpilastele segaseks. Arvati, et õpetajate peamised eesmärgid on õpilaste väljendusoskuse parandamine ja eksamite võimalikult hästi sooritamine.

*Õpetaja eesmärki ei oska küll väga täpselt öelda. Õpilaste väljendusoskuse parandamine? (ÕIM2)*

*Õpetajal on ilmselt eesmärk, et enda jaoks sooritame võimalikult hästi eksami. /.../ Olgu selleks siis ülikooli sisseastumine või kasvõi seegi, et oskaksime ennast hästi väljendada tööl jne. (ÕIN4)*

Õpetajad pidasid punktisumma suurust tähtsaks, sest see näitab, kui hästi õpilane on suutnud oma võimeid realiseerida. Õpilased aga nägid, et punktisumma tähtsustamises peegelduvad õpetaja enda ambitsioonid. Uurides õpilaste käest, milliseid eesmärgid on nende arvates õpetajatel, nimetati kooli maine hoidmist ja õppenõukogu ees aru

andmist. Üks intervjuueeritud õpilastest ütles, et ei soovi kooli keskmist tulemust alla tõmmata.

Igal sügisel ilmub ajakirjanduses riigieksamite tulemuste põhjal koostatud Eesti koolide edetabel. Pingeridade usaldusväärsuses ja vajalikkuses ollakse eri arvamusel. Näiteks Gustav Adolphi gümnaasiumi direktori Hendrik Aguri arvates ei ole koolide töö hindamiseks paremat viisi (Väli 2008). Tallinna tehnikaülikooli teadur Kaire Pöder ja Tallinna ülikooli doktorant Triin Lauri aga kirjutasid (Lauri, Pöder 2013), et edetabelite koostamine ei ole eetiline. Praegu siiski pingeridu koostatakse ja avalikustatakse, seega on põhjendatav, miks õpetajad tunnevad survet, et nende õpilased eksamil hea tulemuse saaksid. Õpetajad kõrgete tulemuste survet intervjuus otsesõnu välja ei öelnud, küll aga tuli see esile õpilaste vastustest.

*Eesti keele õpetaja rääkis, et tal nii nagu isiklikult pole vahet mis tulemuse me saame, et sügisel on õppenõukogu, siis vaadatakse igaihe tulemused üle, et miks noh tal nii halb tulemus ja miks ei õpetanud piisavalt hästi. (ÕlN1)*

### **Eksamiks valmistumiseks kasutatavad õppematerjalid**

Õppematerjalina enne eksamit kasutatakse õpetajate sõnul artikleid erinevatest valdkondadest. Neid jagatakse õpilastele jaotusmaterjalina või elektroonilisse andmebaasi sisestatuna. Artiklid on autentne materjal, mis aitab õpilastel silmaringi laiendada ja harjutab õpilasi erinevate teemade vahel seoseid looma. Artiklite põhjal koostatakse funktsionaalse lugemise ülesandeid ja arutletakse teemade üle ka suuliselt.

*Me oleme ka kasutanud hästi palju artikleid. Me oleme lausa loonud oma õppekeskkonda sellise artiklite baasi, nüüd sellel aastal. Et jagasime valdkonnad ära ja siis kõik aineõpetajad saavad sinna nagu, kui nad leiavad midagi lisada mingeid artikleid, siis teised saavad kasutada. (ÕpN2)*

Artiklite kasutamine harjutusvarana võib selgitada, miks õpilased kalduvad eksamil valima pigem meedia- või teadusteksti, pidades proosateksti liialt keeruliseks. Osa fookusgruppi kuulunud õpilastest ütles, et valib kindlalt teadusteksti või väldib ilukirjandustekste.

*Väldin teadlikult proosat ja luulet, sest neid on alati raskem analüüsida. (ÕIM2)*

Ka osa õpetajaid tõi esile, et ilukirjanduse kohta antud vastuseid on raskem parandada, kuna ei saa öelda, et õpilase tõlgendus on vale. Sealjuures täpsustati, et Innove on selgitanud, et ülesannetes ei ole küsitud tõlgendamist. Seega on proosa- ja luuleülesannetega raskusi ka õpetajad, sest võtmes on õiged vastusevariandid kirjas. Kui õpetaja leiab, et ilukirjandustekstid on keerulisemad, sest õigeks vastuseks peetakse võtmes kirja pandut, siis soovib ta õpilastel valida teksti, mille vastuste õigsuses saab kindel olla. Eelnevat ilmestab 2017. aasta eksamitöö analüüs, millest selgub, et 43% eksaminandidest valis populaarteadusliku teksti (variant 4), 25% valis artikli (variant 3) ning 23% eksaminandidest valis ilukirjandusteksti (variant 1 ja 2) (Reins 2017: 6–7).

*Ilukirjanduse pool on natuke keerulisem. /.../ Seal tekib kõige rohkem probleeme. Mina olen oma õpilastele soovitanud küll, et et valige ikka see tekst, mis on teie jaoks kõige lihtsam. Tähendab, mitte keegi ei hinda sinu valikut, hinnatakse sinu vastuse õigsust. (ÕpN2)*

Üks intervjuus osalenud õpetajatest ütles, et jagab õpilastele enda kirjutatud tekste ja enda loodud ülesandeid, kuna klassid on väikesed ja saab keskenduda õpilasele individuaalselt. Väikeste klasside tõttu on samuti palju suulist arutlust ning enda mõtete arendamist ja väljendamist, seda ka üldistel teemadel, mitte ainult tunniteemal või kirjanduslikus valdkonnas.

*Mina kasutan enda kirjutatud tekste päris palju, julgen neid anda. /.../ Mina näiteks räägin, räägin ja arutan oma õpilastega tundides suuliselt väga palju. Mul on võimalik seda teha, kuna erinevalt teist, on mul väga väikesed klassid, et mul on isegi võimalus rakendada individuaalõpet. Et, et ja, ja see läbirääkimine, et see läbi rääkimine, et seda on õpilased ka tagantjärele öelnud, et see neid aidanud, et mina räägin ja arutan oma õpilastega suuliselt päris palju. (ÕpN1)*

Kõik intervjuus osalenud õpetajad kasutasid eelmiste aastate riigieksami ülesandeid ja lasid õpilastel lugeda kõrgete punktidega kirjandeid. Samuti tõi õpetajad esile, et kasutavad harjutusmaterjalina õpilaste endi töid. Kirjanditest valitakse välja stiililiselt, ülesehituslikult või ortograafiliselt kehvad laused, luuakse nende põhjal ülesanded ning lastakse kogu klassil neid lauseid parandada.

*Jah varasemad riigieksami ülesanded just. Ja täpselt sama see, et tekstid või noh, need, mis, mis nende enda tekstid on ja kas sealt klassist väga hea tekst või teistpidi väga kehv tekst. /.../ Ja kui tahta seda vigast anda, siis nende enda laused, siis siis nad võtavad neid nagu teistmoodi vastu, ah tõesti, me ise kirjutasime need laused. (ÕpN3)*

Suuresti olid õpilased ja õpetajad ühel meelel, milline on hea eksami ettevalmistus. Oluline on oma töö analüüsimine, heade kirjandite lugemine, tüüpülesannete harjutamine, kirjandite kirjutamine.

*Kirjandite lugemine ja analüüsimine. Eelnevate aastate eksamitööde läbi tegemine. Ehk siis tehagi samu ülesandeid, mis eksamil nõutakse. Tihtipeale on kirjanditeemadki üsna sarnased, mis annab üsna tugeva põhja. (ÕlN4)*

Õppetöös kasutatakse ka mappi, kuhu õpilased saavad koguda kõik enda kirjutatud tööd (loovtekstid, teoseanalüüsid, õigekirjatööd jms). Üks õpetaja ütles, et kasutab ka reeglite vihikut, kuhu õpilased kirjutavad üles reeglid, mille vastu nad on töödes eksinud. Tööde tagasisidestamiseks kasutas üks õpetajatest tabeli formaati, mis on tema sõnul osutunud efektiivseks variandiks.

*Viimasel aastal annan tagasisidet tabeli formaadis (sisu, õigekiri, stiil/sõnastus, ülesehitus). See on siis neil kirjandite mapis ja iga kirjandi puhtalt ümberkirjutamise eel vaatavad oma eelmiste kirjandite vead veel üle. Reeglina see toimib ja nad oskavad vältida õigekirja, sõnastus ja ülesehituse vigu, sisuga on nagu on. (ÕpN5)*

Erandlikult pidas üks intervjuus osalenud õpetaja eksamiks ettevalmistamise ajal märtsis ja aprillis blogi. Esimene sissekanne on tavaliselt proovieksami analüüs, hiljem lisanduvad teemad, mis tunnis lõpuni arutamata jäid.

*Olen märtsis-aprillis ka üht blogi kirjutanud, kuhu saab kirja kõik, mis veel mõnes tunnis kripeldama on jäänud. Alustan tavaliselt proovieksami analüüsiga. (ÕpN5)*

## **Eksamiks valmistumine**

Eksamiks valmistuvad intervjueeritud õpilased sarnaselt: töötavad tunnis kaasa, loevad, jälgivad uudiseid. Need vastused on lähedased 2014. aastal tehtud küsitluse tulemustele,



kus 91% eksamisooritajatest vastas, et valmistub eksamiks eesti keele tundides ja 70%, et iseseisvalt õppides. (Reins 2015b).

*Keskool ongi suures osas eksamiteks valmistumine ja kui tunnis kaasa teha, ei ole vaja eraldi midagi õppida. (ÕLN4)*

Õpilaste poolt välja toodud parimad viisid eesti keele riigieksamiks valmistumiseks on: varasemate eksamikirjandite lugemine, nende analüüs, enda kirjandite analüüs ja varasemate eksamite lahendamine. Eksami teemad on küsitletud õpilaste meelest alati varasemate aastatega üsna sarnased ning üldine kirjutama õppimine annab eelduse eksam edukalt sooritada.

*Kirjandite lugemine ja analüüsimine. Eelnevate aastate eksamitööde läbi tegemine. Ehk siis tehagi samu ülesandeid, mis eksamil nõutakse. (ÕLN4)*

*Kindlasti tuleks palju kirjutamist harjutada ja teiste kirjandeid lugeda. Aga oluline osa on ka teadmistel, seega tuleks lugeda uudiseid ja arvamusartikleid. (ÕLM2)*

Tunnis arutlemine ja vestlemine ei ole osa küsitletud õpilaste hinnangul neid eksamiks valmistumise juures aidanud. Selle asemel sooviti, et ülesanded oleksid tihedamad ja sunniksid tunnis rohkem kaasa töötama. Suulist arutelu peeti küll põnevamaks, aga leiti, et vestlus kaldub sageli teemast kõrvale. Üks õpilastest oli vastupidisel seisukohal ning ütles, et suulist arutlemist võinuks olla rohkem.

*Meil võiks vähem õpetaja kirjalikku asja teha ja rohkem vestlust, et inimestel on ikka tulevikus vaja rääkida ja ennast väljendada. (ÕLM1)*

### **Õpetajad hindavad oma õppetööd tulemuslikuks**

Fookusgrupi intervjuudes osalenud õpetajad hindasid oma tööd üldiselt tulemuslikuks. Ka 2013. aasta TALISE (*The Teaching and Learning International Survey*) uuringust selgus, et Eesti õpetajad hindavad oma enesetõhusust õppimise väärtustamisel ja motiveerimisel teiste uuringus osalenud riikidega võrreldes kõrgemalt (Ülbis jt 2014: 134). Üldiselt tunnistasid õpetajad, et õpilaste suhtumine ja tulemused riigieksamil

mõjutavad neid emotsionaalselt. Rõhutati, et õpetamise tulemuslikkus sõltub sellest, kuidas õpetaja iseloom ja õpetamisviisid sobivad iga õpilasega ja ka kogu klassiga.

*Mina arvan küll, et ma teen päris head tööd. Et ma ei tahaks küll ennast nii väga madaldada, et ma arvan, et minu õpilased, /.../ et nad ikkagi panustavad. (ÕpN1)*

*Mina arvan sama, ma ei suudagi töötada teisiti tööd, ma ei tööta südametunnistusele, mina töötan täpselt nii, nagu ma, ma annan endast maksimumi rohkem ma lihtsalt ei suuda. Ja enamasti on ikka nii, nagu sa ütlesid, et tulemused on ikka alati paremad kui proovieksami tulemused. (ÕpN2)*

Vaid üks intervjuus osalenud õpetaja andis oma ettevalmistustööle kriitilisema hinnangu, leides, et kindlasti saaks veel rohkem teha, kuid tema enam ei jõua ega suuda. Ajapuuduse kõrval mõjus õpetamismotivatsioonile halvasti ka see, kui õpilasel endal pole huvi ainet õppida.

*Kõik ei ole nagu eesti keele õpetaja kätes eksami juures. Et seda silmaringi kulbiga pähe panna ei saa ja sellist, noh ütleme üldist ja maailmatundmist või ka huvi maailmaasjade vastu /.../ Et alati ei saa sa seda tulemust, mis sulle endale meeldiks. (ÕpN4)*

Eesti keele riigieksamiks ettevalmistamise juures on probleeme, mis õpetajate tööd raskendavad: õpilaste motivatsiooni puudumine, ajapuudus, liigne surve sooritada eksam võimalikult hästi, suured klassid, mistõttu on individuaalsed konsultatsioonid ja süvendatud õpe vaheaegadele planeeritud, see aga tekitab taas suuremat koormust õpetajale ja õpilasele.

*Aega on vähe – tunde on vähe! See on põhiprobleem. Kuna meil on perioodõpe, siis on eesti keel kahel perioodil viiest aastas... ühel aastal kolmel, aga keel vajab pidevat n-ö soojas hoidmist, ka emakeel. (ÕpN6)*

Abituriendid olid üldiselt rahul sellega, kuidas eksamiks valmistuvad. Enesekindlamad oldi oma võimes lugemisosa edukalt sooritada, kirjandi kirjutamises tunti end ebakindlamalt ja kardeti, et kirjutatu võib olla laialivalguv. Samuti tõi üks õpilastest esile, et kõrge tulemuse jaoks on vaja head teemat ehk olema peab ka õnne. Üks õpilastest soovis, et intensiivsem eksamiks valmistumise aeg oleks alanud varem, aga üldiselt arvati, et ettevalmistamiseks poleks rohkem enam eriti midagi teha.

*Minu jaoks on kirjutamisosa natuke loterii. Kui on hea teema, millel kirjutada, siis veab, kui ei, siis kirjutatan sinna ilmselt poliitiliselt korrektse teksti kokku. (ÕIN4)*

Üks õpilane arvas, et oleks võinud kirjandi kirjutamist veel rohkem harjutada, kuid enamik pidas tundides tehtut ja sellele pühendatud töömahtu piisavaks ning oma ettevalmistust heaks.

*Ei jäänud midagi puudu, õpetaja ekstra valmistas eksamiks, ka need, kes on laisad, sundis tegema. (ÕIM1)*

Kui küsitleja palus õpilastelt soovitusi õpetajatele järgmiste abiturientide ettevalmistamiseks, kõlasid ettepanekud selle järgi, millest õpilased olid ise puudust tundnud: need, kes olid tundides palju arutlenud, soovisid, et õpilastel oleks rohkem kirjutamist; need, kes olid peamiselt kirjutanud, soovisid, et õpetaja tooks tundidesse rohkem arutelu ja lugemist.

### **Eesti keele riigieksami formaadi ja õppetöö planeerimise kitsaskohad**

Fookusgruppi kuulunud õpetajate arvates on õppetöö juures suur probleem ajapuudus. Eesti keele õpetajad peavad eksami tarbeks õpilastele selgitama ka teiste õppeainete teemasid, see aga tõstab õpetajate koormust. Oluliseks peeti, et ka teiste ainete tundides käsitletaksa aimetekste, sest kõik teemad ei kuulu eesti keele õpetaja pädevusse. Sel kombel võiks intervjuueeritute hinnangul paraneda õpilaste oskus seoseid luua.

*Et kui meil õpilane peab kirjutama globaalsest soojenemisest või, või, või noh, mis iganes sellistel teemadel, siis noh, minu kompetentsi ei kuulu ju see, et ma pean õpetama, kuidas kliima soojeneb või selle põhjused. Et siis seda enam, et kui palju saavad teised aidata ja mõnikord ma tunnen natukene, et ma olen nagu üksi jäetud. (ÕpN1)*

*Ma arvan siiski, et aimetekste peaksid nad lugema teadusainete tundides. /.../ Mul on siin küll sellega probleeme, sest mõni õpetaja ütleb, et ta ei saa looduskaitse üle arutleda, sest õpik on läbi võtmata. /.../ Siis pole ka loota, et ta mõne lisateksti ette võtaks. Loevad õpikut ja täidavad lünki. just. /.../ Nagu alguses keegi meist ütles, on tegemist küpsuseksamiga ja see on tegelikult kogu meeskonna töö neid ette valmistada. (ÕpN5)*

Eesti keele õpetajad leidsid, et nende töö on mahukam kui näiteks bioloogia õpetajal, sest teemade üle arutlemine võtab rohkem aega. Ühe intervjuus osalenud õpetaja sõnul on teiste ainete õpetajad talle öelnud, et teemakohaste artiklite lugemine koos õpilastega ei ole võimalik, kui õpik ei ole veel läbi võetud.

*See ju töömahukas, bioloogias on meil aina nuti-tuti testid - linnukeste panemine ruutudesse. /.../ Kõik küll ju usinalt õpetavad oma ainet, aga seoste loomine on ikkagi õpilastel nõrk. Nad ei oska arutluses kasutada oma mujal omandatud teadmisi, sest seda on vähe praktiseeritud. (ÕpN6)*

Eesti keele õpetaja peab töid parandades ja tagasisidestades palju lugema ja kirjutama, mis võtab rohkem aega. Kui arvestada, et mõnes gümnaasiumis on kaks proovieksamit, kus kirjandi osa hindab kaks õpetajat, on suured klassid ja palju paralleelklasse, siis juba proovieksami tõttu suureneb õpetajate töökoormus märkimisväärselt. Üks intervjuueeritud õpetaja (ÕpN3) kirjeldas oma õppeaastat: „Korraks saab magada, saab lugeda ise midagi, te tahate selle hetke nimel elada, siis tuleb kolm nädalat hullumaja.“

*Et xx rääkis hiljuti, et sada kakskümmend kirjandit. (ÕpN4) Sinna läks mu jõuluvaheaeg. (ÕpN3)*

Intervjuudes osalenud õpetajate meelest on eksam üles ehitatud viisil, et ka nõrgemad õpilased saaksid selle sooritatud. Mitme õpetaja meelest annab see eelise tekstile, mis püsib selgetes raamides ja täidab täpselt hindamismudeli nõudmisi. See võib õpetajate hinnangul pärssida arutleva, isikupärase ja hästi kirjutatud sisu sündi. Eksami nõuded mõjutavad õpetajate hinnangul kirjutama väga sarnaseid tekste, mis on aga sisult keskpäraseid ega anna õpilasele võimalust end omanäoliselt väljendada.

Valimisse kuulunud õpetajad leidsid, et eksam ei toeta väga tugevalt õpilaste isikupärast keelekasutust ja tõlgendusvabadust. Soovitustes eksaminandile on öeldud, et õpilane peab lähtuma eelkõige alustekstist ning seda ei tohi meelevaldselt tõlgendada (Eristuskiri 2018: 22). Üks õpetajatest ütles, et ei saa õpilasele öelda, et tema tõlgendus on vale ning etteantud hindamismudelid muudavad õpetaja töö keeruliseks.

*Nüüd on tal nelisada sõna, tal on teema ees, tal öeldud, mismoodi ta peab seda teemat avama, millest ta peab kirjutama. Lisaks on tal öeldud, kust ta peab näiteid tooma, siis on nii, et ta*

*vaesekene ongi hädas, sest ta peab vastavalt nelisada sõna kokku kirjutama, täpselt samasugust juttu nagu nad kõik ümberringi kirjutavad ei või isegi mujalt näiteid tuua, võib, aga sealt, mis on ette antud, peab ta nagunii tooma. (ÕpN1)*

Probleemina nähti, et uue eesti keele riigieksami tulemustes ei teki selgeid tippe. See annab ülikooli vastuvõtmisel eelise abiturientidele, kes sooritavad eesti keele teise keelena riigieksami, sest nende tulemused on kõrgemad. Kui võrrelda 2015. aasta kahe erineva eksami tulemuste analüüsi, siis kõrgetele tulemustele (80–100 punkti) sooritamise protsent oli eesti keele riigieksamil 16% (sh viis maksimumtulemust) ja eesti keele teise keelena eksamil 34% (maksimumtulemuste arvu pole eraldi välja toodud) (Reins 2015a: 2; Roosna 2015: 1). Üks õpetajatest tõi esile, et jääb mulje, nagu eestlased ei oskaks eesti keelt. Tegelikult ei ole eesti keele riigieksam ja eesti keele teise keelena riigieksam võrreldavad. Seda on rõhutanud ka ajaleht Postimees iga-aastase Eesti koolide pingerea juures, kirjutades, et “vene õppekeelega koolid jätsime üldisest pingereast välja ja tegime neile eraldi edetabeli, sest vene koolide eesti keele eksam pole võrreldav eesti koolides tehtavate eesti keele eksamitega“ (Postimees 2017).

*Isikupära kaob ära, järelkult tipp kaob ära ja see minu meelest ongi selle eksami probleem, et meil ei olegi tippe, me vaatame seda eesti keele riigieksamit eestlastele, eestlased ei oska eesti keelt ja arstiteaduskonda lähevad eesti keele teise keelena tudengid. Sest neil on kõrgemad tulemused. (ÕpN3)*

Üks intervjuueeritud õpetajatest nägi, et teemade valik võib õpilaste tulemusi halvemaks muuta. Osa intervjuudes osalenud õpetajatest leidis, et eesti keele riigieksami kohta oleks õigem kasutada terminit “küpsuseksam”, sest lisaks eesti keele oskusele kontrollib see silmaringi laiemalt. Õpetaja arvates ei saa abiturient eksamil igal aastal oma potentsiaali näidata, vaid on õnneasi, missugused teemad juhtuvad olema. Emakeeleõpetaja Piret Järvela (2018: 9) leiab samuti, et teemade väike valik võib osutada kitsaskohaks, sest kui ülesandes tahetakse, et õpilane tooks näiteid meediast, siis ei ole tema ilukirjanduslikust lugemusest sealjuures abi.

*Mul oli ühel aastal super klass, head lugejad, analüüsijad, käisime palju teatris, analüüsisime, oli eesti film 100. Silmaring kultuuris oli neil lai. Kõik kirjanditeemad olid aga ühiskondlikud. Nad ei saanud oma potentsiaali realiseerida, ei olnud tulemuslik... (ÕpN5)*

Nii intervjueeritud õpetajad kui ka osa fookusgruppi kuulunud õpilastest arvas, et kaheosaline eksam on liiga aeganõudev ja töömahukas. Alusmaterjalidega tutvumine ning nende seast enda jaoks õige valimine võtab palju aega. Lahendusena nähti alusmaterjalide lihtsamaks muutmist või kahe eksamiosa erinevatele päevadele tõstmist.

*Tihthepeale on need, nagu alusmaterjalid keerulised, et vajavad ka palju mõtlemisaega. No mingi proosatekst, mis nagu võtabki selle ajakulu ära /.../ Materjalide lihtsamaks tegemist on vist liiga palju palutud, vist siis see aja asi või erinevate päevade variant. (ÕIN2)*

2014. aastal sai iga eksaminand pärast eesti keele riigieksamit täita tagasisideküsitluse, milles uuriti muu hulgas ka seda, kas eksami lahendamiseks oli piisavalt aega ning kas riigieksami kahe osa vahel peaks olema paus või võiksid need eri päevadel toimuda. 78% vastanutest leidis, et eksami lahendamiseks antud aeg oli piisav, kuid 55% küsitlusele vastanutest arvas, et kahe osa vahel peaks olema vaheaeg. (Reins 2015b)

Osa intervjueeritud õpilastest leidis, et kaheosaline formaat on sobilik, sest ei ole liiga keeruline ja eksamiga kontrollitakse erinevaid oskusi ja teadmisi. Üks õpilane leidis, et praegune eksamiformaat soosib õpilasi, kes ei oska väga hästi kirjutada, sest „vähemalt lugemise osa päästab välja“ (ÕpM1).

*Hinnatakse teksti mõistmist, eneseväljendust. Samuti ka õigekirja, silmaringi laiust, teksti ülesehitamise oskust. (ÕIN4)*

Praeguse eksamitöö hindamise juures nähakse probleemina seda, et lugemisosas hinnatakse kahte osaoskust – õigekirja ja loetust arusaamist. Martin Ehala sõnul on oluline, et õpilane saaks aru, mille eest ta täpsemalt punktid on saanud. Ka SA Innove eesti keele peaspetsialisti ja riigieksamit ettevalmistava komisjoni esimehe Pille Reinsi arvates peab lugemisosa hindama vaid teksti mõistmist, sest muidu ei ole eksamitulemused valiidsed. (Vapper 2018)

2017. aasta detsembris teavitas haridus- ja teadusministeerium avalikkust, et 2018. aasta kevadel eesti keele riigieksamil funktsionaalse lugemise osas õpilaste õigekirja enam ei arvestata. (Ellermaa 2017) Nädal hiljem teatas Mailis Reps, et otsusest loobuti ning õigekirja hindamine jäi siiski mõlemasse eksamiosasse alles (ERR 2017).

## Järeldused

Eesti keele riigieksami üks eesmärk on kontrollida gümnaasiumi õpitulemuste omandamist, kuid praegusel kujul ei kontrolli eksam kõike, mida gümnasist pärast õpingute lõppu teadma ja oskama peaks. Näiteks ei selgu, kas õpilane oskab end suuliselt väljendada või luua erinevaid tekstiliike.

Eesti keele riigieksamil on õpilaste jaoks suur kaal, sest eksamitulemusest sõltuvad nende edasised võimalused haridusteed jätkata. Seega on mõistetav, miks õpetajad tunnevad kohustust õpilased eksamiks võimalikult hästi ette valmistada. Võib oletada, et niigi väheste tundide juures, ei ole õpetajad valmis riskima madalate eksamitulemustega. Teisalt, kui õpetajate õppetöö tulemuslikkust hinnatakse eksamitulemuste põhjal, võtab see nii õpetajatel kui ka õpilastel ära motivatsiooni keskenduda tundides millelegi muule kui eksamiülesannete lahendamisele.

Eksamiks valmistumisel ei lähtuta õppekavast, sest õpetajate hinnangul kontrollib eksam väga kindlaid oskusi vähese tõlgendusruumiga. Selle tulemusena on eksamiks valmistumine pigem ühelaadne: lugemisülesannete lahendamine, kirjandite kirjutamine, tehtud tööde analüüsimine. Õppekavas sõnastatud õpitulemused on palju laiemad.

Eksamiformaadi ja sarnaste ülesannete harjutamine on oluline nii õpetajate kui ka õpilaste arvates. Intervjueritud abituriendid rõhutasid, et üks parimatest viisidest eksamiks valmistuda on lahendada eelmiste aastate eksamitöid. Nii õpilaste kui ka õpetajate vastustest saab järeldada, et eesti keele riigieksamiks valmistumine on pigem ühekülgne: harjutatakse tüüpülesandeid, tehakse varasemaid eksamitöid, analüüsitakse oma kirjandit ja kirjutatakse proovikirjandeid.

Intervjuudest selgus, et õpilased ei ole kursis, mida neilt gümnaasiumi lõppedes riikliku õppekava järgi oodatakse, samas teatakse väga hästi, mida oodatakse neilt eksamil. Selle asemel, et arendada oma oskusi lähtuvalt GRÕKi õpitulemustest, keskendutakse vaid lugemis- ja kirjutamisoskuse parandamisele. Kuna ka õpetajate sõnul kontrollib eesti keele riigieksam vaid teatud osaoskuseid, panustavad nad nende oskuste arendamisele.

Parim õppematerjal on õpetajate arvates erinevate valdkondade artiklid, mille põhjal on võimalik koostada lugemisülesandeid ja mida saab analüüsida nii üle klassi kui ka rühmatöona. Teisalt sooviti, et erialaseid aimetekste võiks lugeda ainetundides, praegu tunnevad arutelus osalenud eesti keele õpetajad, et nad on teiste valdkondade teemade õpetamisega hätta jäetud. Mõni õpetaja kasutab õppetöös mappe, kuhu õpilased koguvad kõik oma varasemad tööd, et oleks kergem korduvaid vigu silmata. Üks õpetaja kasutas sarnaselt mapiga reeglite vihikut, kuhu õpilased kirjutasid üles õigekirjareeglid, mille vastu nad on eksinud. Üks õpetaja kasutas eksamiks ettevalmistuse juures blogi, kus kirjutas abiturientidele proovieksami tulemustest ja teemadest, mida oleks tundides veel käsitleda soovinud, aga ei jõudnud.

Õpetajad leiavad, et nende töö õpilaste eesti keele riigieksamiks ettevalmistamisel on tulemuslik. Igal aastal on nii-öelda edulugusid ehk õpilasi, kes on oma keskmisi tulemusi ületanud. Ettevalmistusega jäi rahule ka suurem osa intervjuus osalenud õpilastest, kes leidsid, et on eksamiks valmis. Peamine ettevalmistus saadi tundides, vähem loetakse ka ise ja hoitakse end kursis päevakajaliste teemadega. Eesti keele riigieksamit peetakse enamaks kui keeleeksamiks. Eksam kontrollib intervjuueeritavate meelest lisaks kirjutamis- ja lugemisoskusele ka silmaringi. See muudab emakeeleõpetajate töö keerulisemaks, sest raske on panna noort inimest maailmast ja ühiskonnast huvituma, kui õpilane seda ise ei soovi. Parem oleks "Eksam kontrollib.....See muudab.....kui õpilane ise ei soovi."

Praeguse kaheosalise eesti keele riigieksami formaadi juures nähakse mitut probleemi. Esiteks on formaat nii valimisse kuulunud õpetajate kui ka õpilaste arvates kasulik nõrgematele õpilastele. Praegusel kujul pärsib eksam tugevate kirjutajate kirjutamisvabadust, mistõttu on kirjandid sarnased ja isikupäratud. Teiseks ei ole emakeeleksam võrdväärne eesti keele teise keelena eksamiga, kuid ülikooli sisseastumisel võrdsustatakse need kaks omavahel. Kolmandaks on eksam intervjuus osalenud õpetajate arvates liialt ajamahukas – igal aastal on õpilasi, kellel jääb ajast puudu. Osa õpilaste arvates on eksami sooritamiseks liiga vähe aega ning leidus ka neid, kelle meelest oleks vaja pausi kahe osa vahel.



## KOKKUVÕTE

Alates 2012. aastast on eesti keele riigieksam kaheosaline, koosnedes lugemis- ja kirjutamisosast. Lugemisosas peavad eksaminandid vastama lühidalt ja täpselt teksti põhjal koostatud ülesannetele, kirjutamisosas on vaja kirjutada 400-sõnaline kirjand lähtuvalt püstitatud teemast. Eesti keele riigieksami panus noorte võimalusse haridusteed jätkata on üldjuhul suur. Seetõttu on vajalik paremini mõista, kuidas emakeeleõpetajad abituriente eksamiks ette valmistavad. Magistritöö otsis vastuseid küsimustele: kuidas õpetajad abituriente eesti keele riigieksamiks ette valmistavad; missuguseid õppetegevusi ja materjale kasutatakse; mida soovitakse saavutada; millised on kitsaskohad eksamiks ettevalmistamisel.

Töö esimeses osas anti ülevaade abiturientide eesti keele riigieksami vormist ja materjalidest, võrdlusena esitati Soome riigieksami korraldamine ja ülesehitus, kirjeldati gümnaasiumi õppe- ja ainekavas esile toodud õpitulemusi. Meetodi peatükis tutvustati fookusgrupi intervjuud, kuidas vestlused magistritöö jaoks läbi viidi, milline oli valim ning kuidas kogutud andmeid analüüsiti.

Analüüsi käigus selgus, millele õpetajad ja õpilased eksamiks ettevalmistamise juures tähelepanu pööravad. Õpetajad ei lähtu eksamiks ettevalmistamisel õppekavas seatud eesmärkidest ega õpitulemustest, sest eesti keele riigieksam kontrollib väga konkreetseid osaoskuseid (lugemisoskus, kirjandi kirjutamise oskus, õigekeeleoskus). Õpetajad lähtuvad pigem eksamiülesannetest ja lugemis- ning kirjutamisosa hindamispeähimõtetest.

Proovieksami kirjutamine ning eksamiülesannetega sarnaste ülesannete lahendamine on vajalik nii õpetajate kui ka õpilaste arvates. Samas ei näe õpetajad eesti keele riigieksamit vaid keeleeksamina, vaid pigem küpsuseksamina, mis kontrollib lisaks lugemis-, kirjutamis- ja õigekeelsusoskusele ka silmaringi. Seetõttu peetakse parimaks materjaliks ettevalmistustöös artikleid erinevatest valdkondadest, kuid lisati, et erialast

aimekirjandust peaksid tundides käsitlema aineõpetajad, kes seda üldjuhul ei tee. Seetõttu tunnevad emakeeleõpetajad, et on eri teemadega üksinda jäetud, mis nõuab neil teemadega kursis olemiseks rohkem aega. Lisaks kasutavad õpetajad eksamiks valmistumise ajal õpimappe, reegliviikuid ning üks õpetaja pidas ka blogi. Õpetajad tunnevad, et nende töö tulemuslik, sest igal aastal on positiivseid kogemusi enam kui negatiivseid.

Õpetajate üks eesmärk on, et iga õpilane suudaks oma potentsiaali realiseerida ja sooritada eksam võimetekohaselt parimale tulemusele. Osa intervjueeritud õpilasi ja õpetajaid arvas, et õpetajate eesmärk on kooli maine hoidmine.

Probleemina toodi esile, et uus eksamiformaat soosib nõrgemaid kirjutajaid, kel on tänu lugemisosale võimalik rohkem punkte saada. Kaheosaline eksam pärsib tugevamate kirjutajate loomingulisust, sest neil ei avane võimalust end kirjandis isikupäraselt väljendada. Samuti ei ole eesti keele eksam võrreldav eesti keele teise keelena eksamiga, kuid ülikooli astudes vaadeldakse neid võrdsetel alustel.

## KIRJANDUS

**Alsubaie, Merfat Ayesh** 2015. Hidden Curriculum as One of Current Issue of Curriculum. – Journal of Education and Practice, vol. 6, No 33, pp. 125–128; <http://iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/27376/28066> (20.05.2018).

Description... = Description of tests. Ylioppilastutkintolautakunta; <https://www.ylioppilastutkinto.fi/en/matriculation-examination/the-examination/description-of-tests> (20.05.2018).

Digital... = Digital Matriculation Examination. Ylioppilastutkintolautakunta; <https://www.ylioppilastutkinto.fi/en/matriculation-examination/digital-matriculation-examination> (23.05.2018).

ERR = Eesti Rahvusringhääling 2017. Repts: õigekirja hindamine lugemisokuseksamiosas jääb; <https://www.err.ee/649506/repts-oigekirja-hindamine-lugemisokuse-eksamiosas-jaab> (25.03.2018).

**Ellermaa, Elo** 2017. Emakeele eksami funktsionaalse lugemise osas enam õigekirja ei hinnata. – Eesti Rahvusringhääling (11.12); <https://www.err.ee/648086/emakeele-eksami-funktsionaalse-lugemise-osas-enam-oigekirja-ei-hinnata> (25.03.2018).

Eristuskiri 2014 = Eesti keele riigieksami eristuskiri 2014; [http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2014/Eesti%20keel/RE\\_eesti%20keel\\_eristuskiri.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2014/Eesti%20keel/RE_eesti%20keel_eristuskiri.pdf) (25.03.2018).

Eristuskiri 2015 = Eesti keele riigieksami eristuskiri 2015; [http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2015/eesti%20keel/eesti%20keele%20RE\\_eristuskiri\\_2015.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2015/eesti%20keel/eesti%20keele%20RE_eristuskiri_2015.pdf) (25.03.2018).

Eristuskiri 2016 = Eesti keele riigieksami eristuskiri 2016;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE\\_eristuskiri\\_2016\(2\).pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE_eristuskiri_2016(2).pdf) (25.03.2018).

Eristuskiri 2017 = Eesti keele riigieksami eristuskiri 2017;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2017/eesti%20keele%20RE\\_eristuskiri%202017+.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2017/eesti%20keele%20RE_eristuskiri%202017+.pdf) (18.05.2018).

Eristuskiri 2018 = Eesti keele riigieksami eristuskiri 2018; [https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/02/eesti-keele-RE\\_eristuskiri\\_2018.pdf](https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/02/eesti-keele-RE_eristuskiri_2018.pdf) (18.05.2018).

GRÕK = Gümnaasiumi riiklik õppekava; <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021> (25.03.2018).

GRÕK lisa 1 = Gümnaasiumi riiklik õppekava. Lisa 1;

[https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1290/8201/4021/2m\\_lisa1.pdf#](https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1290/8201/4021/2m_lisa1.pdf#) (25.03.2018).

**Hennoste, Helve** 2017. Tekstist tekstini. Lugemine ja kirjutamine. Tallinn: Argo.

**Joughin, Gordon** 2010. The hidden curriculum revisited: a critical review of research into the influence of summative assessment on learning. – *Assessment & Evaluation in Higher Education*, vol. 35, No 3, pp. 335–345.

**Järvela, Piret** 2018. Eesti keele riigieksamist õpetajate vaatepunktist. – *Õpetajate Leht* (18.05).

**Kell, Anu, Monika Undo** 2018. Eesti keele riigieksam – raske katsumus või meeldiv võimalus eneseteostuseks? – *Õpetajate Leht* (09.03).

**Kirna, Andra** 2017. Jõgevamaa gümnaasiumi noored katsetasid e-kirjandi kirjutamist. – *Vooremaa* (18.02); <http://www.vooremaa.ee/jogevamaa-gumnaasiumi-noored-katsetasid-e-kirjandi-kirjutamist/> (23.05.2018).

**Klein, Esther Dominique** 2016. How do teachers prepare their students for statewide exit exams? A comparison of Finland, Ireland, and the Netherlands. – *Journal for educational research online*, vol. 8, No 2, pp. 31–59;

[https://www.pedocs.de/volltexte/2016/12422/pdf/JERO\\_2016\\_2\\_Klein\\_How\\_do\\_teachers\\_prepare\\_their\\_students.pdf](https://www.pedocs.de/volltexte/2016/12422/pdf/JERO_2016_2_Klein_How_do_teachers_prepare_their_students.pdf) (23.05.2018).

**Krueger, Richard A., Mary Anne Casey** 2009. Focus Groups. A Practical Guide for Applied Research. 4<sup>th</sup> edition. Los Angeles: Sage.

**Krull, Edgar** 2001. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Teine parandatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

**Laherand, Meri-Liis** 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk.

**Lauri, Triin, Kaire Põder** 2013. Koolide edetabelid pole hea haridustava. Eesti Päevaleht (27.09); <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/koolide-edetabelid-pole-hea-haridustava?id=66798081> (29.04.2018).

**Lunter, Alli** 2017. Lugemisest kirjutamiseni. Eesti keele riigieksami töövihik. Teine parandatud trükk. Tallinn: Koolibri.

Lähteülesanne... = Lähteülesanne kontseptsiooni koostamiseks “Põhikooli ja gümnaasiumi ainekavade arendamine riiklike õppekavade üldosade põhimõtete rakendamise jõustamiseks aineõpetuses”; <http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/11/L%C3%A4hte%C3%BClesanne-R%C3%95K-kontseptsiooni-loomiseks.pdf> (23.05.2018).

Matriculation... = Matriculation Examination. Ylioppilastutkintolautakunta; <https://www.ylioppilastutkinto.fi/en/matriculation-examination> (23.05.2018).

**Patton, Michael Quinn** 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. 3rd edition. Thousand Oaks: Sage.

Postimees 2017. Täiustatud Eesti koolide 2017. aasta edetabel; <https://www.postimees.ee/4289523/taiustatud-estti-koolide-2017-aasta-edetabel> (29.04.2018).

**Puksand, Helin** 2017. Eesti keele riigieksam liigub e-eksami poole. – Oma Keel nr 1: 38–46; [http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2017\\_1/OK-1-2017\\_06.pdf](http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2017_1/OK-1-2017_06.pdf) (20.05.2018).

**Reins, Pille** 2014. 2014. aasta eesti keele riigieksamist;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2014/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202014\\_luhianaluus.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2014/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202014_luhianaluus.pdf) (25.03.2018).

**Reins, Pille** 2015a. 2015. aasta eesti keele riigieksamist;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksami%20materjalid%202015/eesti%20keele%20RE%202015\\_1%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksami%20materjalid%202015/eesti%20keele%20RE%202015_1%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf)  
(25.03.2018).

**Reins, Pille** 2016. 2016. aasta eesti keele riigieksamist;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202016\\_1%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202016_1%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf) (25.03.2018).

**Reins, Pille** 2017. 2017. aasta eesti keele riigieksamist;

[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2017/2017\\_eesti%20keele%20riigieksami%201%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2017/2017_eesti%20keele%20riigieksami%201%C3%BChianal%C3%BC%C3%BCs.pdf) (29.04.2018).

**Reins, Pille** 2015b. Eesti keele riigieksami tagasiside küsitluse analüüs 2014. Käsikiri.

Riigieksamite materjalid; <https://www.innove.ee/eksamid-ja-testid/riigieksamid/materjalid-2/> (19.05.2018).

**Roosna, Ethel** 2015. 2015. aasta eesti keele teise keelena riigieksami analüüs;

<http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigieksami%20materjalid%202015/Eesti%20keele%20teise%20keelena%20RE%20anal%C3%BC%C3%BCs%202015.pdf>  
(25.05.2018).

Structure... = Structure of the examination. Ylioppilastutkintolautakunta;

<https://www.ylioppilastutkinto.fi/en/matriculation-examination/the-examination/structure-of-the-examination> (23.05.2018).

Tasemetööde... = Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise ja läbiviimise ning eksamitööde koostamise, hindamise ja säilitamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord;  
<https://www.riigiteataja.ee/akt/120022018014> (01.05.2018).

**Vapper, Tiina** 2018. Veel kord õigekirjast eesti keele riigeksamil. – Õpetajate Leht (12.01); <http://opleht.ee/2018/01/veel-kord-oigekirjast-eesti-keele-riigeksamil/> (25.03.2018).

Vastavustabel 2014 = 2014. aasta eesti keele riigeksami vastavus gümnaasiumi riiklikule õppekavale;  
[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/eesti%20keel\\_2014/vastavustabel\\_eesti%20keele%20RE2014.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/eesti%20keel_2014/vastavustabel_eesti%20keele%20RE2014.pdf) (25.03.2018).

Vastavustabel 2015 = 2015. aasta eesti keele riigeksami vastavus gümnaasiumi riiklikule õppekavale;  
[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigeksamid/2015/RE\\_eesti\\_keel\\_vastavustabel\\_2015.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigeksamid/2015/RE_eesti_keel_vastavustabel_2015.pdf) (25.03.2018).

Vastavustabel 2016 = 2016. aasta eesti keele riigeksami vastavus gümnaasiumi riiklikule õppekavale;  
<http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigeksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202016%20vastavustabel.pdf> (25.03.2018).

Vastavustabel 2017 = 2017. aasta eesti keele riigeksami vastavus gümnaasiumi riiklikule õppekavale;  
[http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigeksamid/2017/eesti%20keele%20RE%202017\\_p%C3%B5hieksam\\_vastavustabel.pdf](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Riigeksamid/2017/eesti%20keele%20RE%202017_p%C3%B5hieksam_vastavustabel.pdf) (21.05.2018).

**Väli, Linda-Mari** 2008. Edetabelite tipus Tallinna koolid. Eesti Päevaleht (26.08); <http://epl.delfi.ee/news/eesti/edetabelite-tipus-tallinna-koolid?id=51140059> (29.04.2018).

Äidinkieli... 2018 = Äidinkieli II, esseekoe (12.03. 2018);  
[https://drive.google.com/file/d/1w32bdShe9ZrON\\_0pej6S8ybhWeEOfgya/view](https://drive.google.com/file/d/1w32bdShe9ZrON_0pej6S8ybhWeEOfgya/view) (23.05.2018).

**Übius, Ülle, Kairit Kall, Krista Loogma, Meril Ümarik** 2014. Rahvusvaheline vaade õpetamisele ja õppimisele. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu

TALIS 2013 tulemused. Tallinn: SA Innove;  
[https://www.hm.ee/sites/default/files/talis2013\\_eesti\\_raport.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/talis2013_eesti_raport.pdf) (20.05.2018).

Üldharidusprogramm... = Üldharidusprogramm 2017-2020 (õppekava ja  
õppekorraldus);

[https://www.hm.ee/sites/default/files/6\\_uldharidusprogrammi\\_2017-2020\\_eelnou\\_1.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/6_uldharidusprogrammi_2017-2020_eelnou_1.pdf) (20.05.2018).



# **Preparing graduate students for state examination of Estonian language**

## *Summary*

The objective of this Master's thesis is to determine the aims of teachers when preparing students for the state examination of Estonian language and which tools and techniques they use. This thesis focuses on four questions:

- How teachers prepare students for the Estonian language examination;
- What kind of activities and material they use for the preparations;
- What objectives are they trying to achieve with their teaching;
- What are the educational obstacles of preparing for the examination.

The subject of preparing for the state examination of Estonian language has so far been explored neither in a Master's thesis nor in a Bachelor's thesis. Some works have focused on the format of the examination, different examinations taken by students and their depiction in the media etc.

Besides shedding light on the form of the examination, it is important to understand how the form affects the subject. When it is shown how preparations for the examination change the overall methods of studying, the role of the examination and its accordance with the overall aims of educational system will become clearer. Thus, the first part acquaints the reader with the language examination and describes the expected results based on the Estonian educational system.

In order to achieve this goal, four focus group interviews were separately conducted with both teachers and students. The participants were teachers who have prepared seniors for the examination at least once in the past three years and seniors from

different Estonian rural and urban schools. The interviews were transcribed and analyzed by the qualitative research method.

During the research different aspects of focus in the preparational work of teachers emerged.

- During the preparations, teachers do not follow the objectives or aims of the curriculum because the language examination tests the students on very specific subskills (functional reading, essay writing, grammar) and because of that the preparations are focused on test subjects.
- The interviewed teachers stated that for them one of the goals is ensuring that students realize their full potential and achieve the highest result that they can.
- It was brought out as a problem that the new examination format favours the less competent writers who can score more points on functional reading. Stronger writers feel that their creativity is limited by the two-part examination format, because they do not get the chance to express themselves individually in the essay. Also, the Estonian state language examination is not comparable to the Estonian second language examination, but they are treated as equal to each other when students are considered for admission to the university.
- The writing of trial essays and practicing examination tasks are both necessary in the opinion of the teachers and the students.
- The teachers do not see the examination as only a language examination, but also as a test of overall maturity, which rates, in addition to the reading, writing and grammatical skills, the mental horizon of a student.
- Some interviewed students and teachers found, that the teachers' goal is to preserve the reputation of their school.
- Teachers found, that the best materials for the exam preparations are articles from different categories, but the specialized literature should be introduced by teachers specializing in the subject, which they generally do not do. Because of this, Estonian language teachers feel that they are alone with these subjects, which places heavy demands on their time.

- Different preparatory tricks highlighted by teachers were notebooks, blogging and using concept maps.
- Teachers feel achievement because every year there are more positive experiences than negative.

## LISAD

### Lisa 1. Intervjuu kava õpetajatega

OSA	SISU	AEG
Moderaatori tutvustus	<p>Tere! Mina olen Kristiina Sardis. Meie teema on abiturientide eesti keele riigieksamiks ettevalmistamine.</p> <p>Intervjuu võetakse linti diktofoni ja kaameraga. Kogutud materjale ja lindistusi kasutatakse ainult konkreetse magistritöö kirjutamise raames. Andmeid kajastatakse anonüümselt (analüüsis ei kasutata ees-ega perekonnanime ega kooli nime).</p> <p>Fookusgrupi intervjuu ei ole individuaalne, grupp koosneb mitmest intervjuueeritavast ja intervjuueerijast. Sellepärast on hea meeles pidada järgmisi reegleid.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Ei ole valesid vastuseid, ainult erinevad vaatenurgad. Austame üksteist ja erinevaid arvamusi.</li><li>• Kuna vestlus lindistatakse, siis räägime ükshaaval.</li><li>• Pöördume üksteise poole eesnimega ja sinatame.</li><li>• Minu roll intervjuueerijana on intervjuud juhtida.</li><li>• Rääkige üksteisega.</li><li>• Palun lülitage oma telefonid hääletu peale. Kui teil on vaja kõne vastu võtta, lahkuge vaikselt ruumist ja tulge võimalikult ruttu tagasi.</li></ul>	
Sissejuhatus	<p>Soojendusküsimus</p> <p>Intervjuueerija palub igal inimesel ennast lühidalt tutvustada. Kus koolis töötate ja kui kaua olete töötanud?</p>	3 min

<p>Õpetamistöo eesmärgistamine ja õppekavast lähtuvad eesmärgid</p> <p><i>Mis on eesmärk?</i></p>	<p>Mis on teie eesmärk riigieksamiks ettevalmistamisel? Mida soovite riigieksamiks ettevalmistamisega saavutada? <i>Kas see lähtub õppekavast või millestki muust?</i></p> <p>Millal alustate ettevalmistusega?</p> <p>Kuidas õpetajate eesmärgid seostuvad õppekava eesmärkidega?</p> <p>Missuguseid õpitulemusi/oskusi eksam kontrollib? <i>Kas eksam kontrollib õppekava õpitulemusi? Mida eksam kontrollib?</i></p> <p><i>Milliseid osaoskuseid eksam kontrollib?</i></p>	<p>30 min</p>
<p>Vahendid (materjalid, meetodid)</p> <p><i>Kuidas selleni jõutakse?</i></p>	<p>Milliseid materjale tunnis kasutate? <i>Miks? Mis tekste kasutate? Miks neid? Mida nende tekstide abil õpetate?</i></p> <p><i>Milliseid vahendeid (materjale ja meetodeid) õpetajad endale seatud eesmärgini jõudmiseks kasutavad; missuguseid materjale õpetajad kasutavad?</i></p> <p>Milliseid ülesandetüüpe kasutate? Millised on head praktikad?</p>	<p>10 min</p>
<p>Õpetamise sisuline pool</p>	<p>Mis on proovieksami roll ja kuidas olete oma koolis lahendanud proovieksami tegemise?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Millal tehakse?</i></li> <li>• <i>Mis eksamitööd kasutatakse?</i></li> <li>• <i>Kas on efektiivne?</i></li> </ul> <p>Kui oluliseks peate erinevate eksamiülesannete läbilahendamist?</p> <p>Missugune on grammatika/keeleteadmiste ja keelekasutuse (tekstide, suhtlemine jne) vahekord?</p> <p>Kuidas õpilased tagasisidet saavad? <i>Kas see on tulemuslik?</i></p>	<p>15 min</p>
<p>Hinnang eksami ettevalmistusele</p>	<p>Kuidas õpetajad hindavad oma tulemuslikkust? Millised on kitsaskohad ja probleemid eksamiks ettevalmistamisel?</p>	<p>15 min</p>

Kokkuvõte ja lõpusõna	Vestlusest kokkuvõtte tegemine. Tooge välja üks olulisem mõte, mis tänasest vestlusest kõlama jäi. (Pöörata tähelepanu, et teemat uuesti arutama ei hakataks). Osalejate tänamine ja kingituste üleandmine.	7 min
-----------------------	---	-------

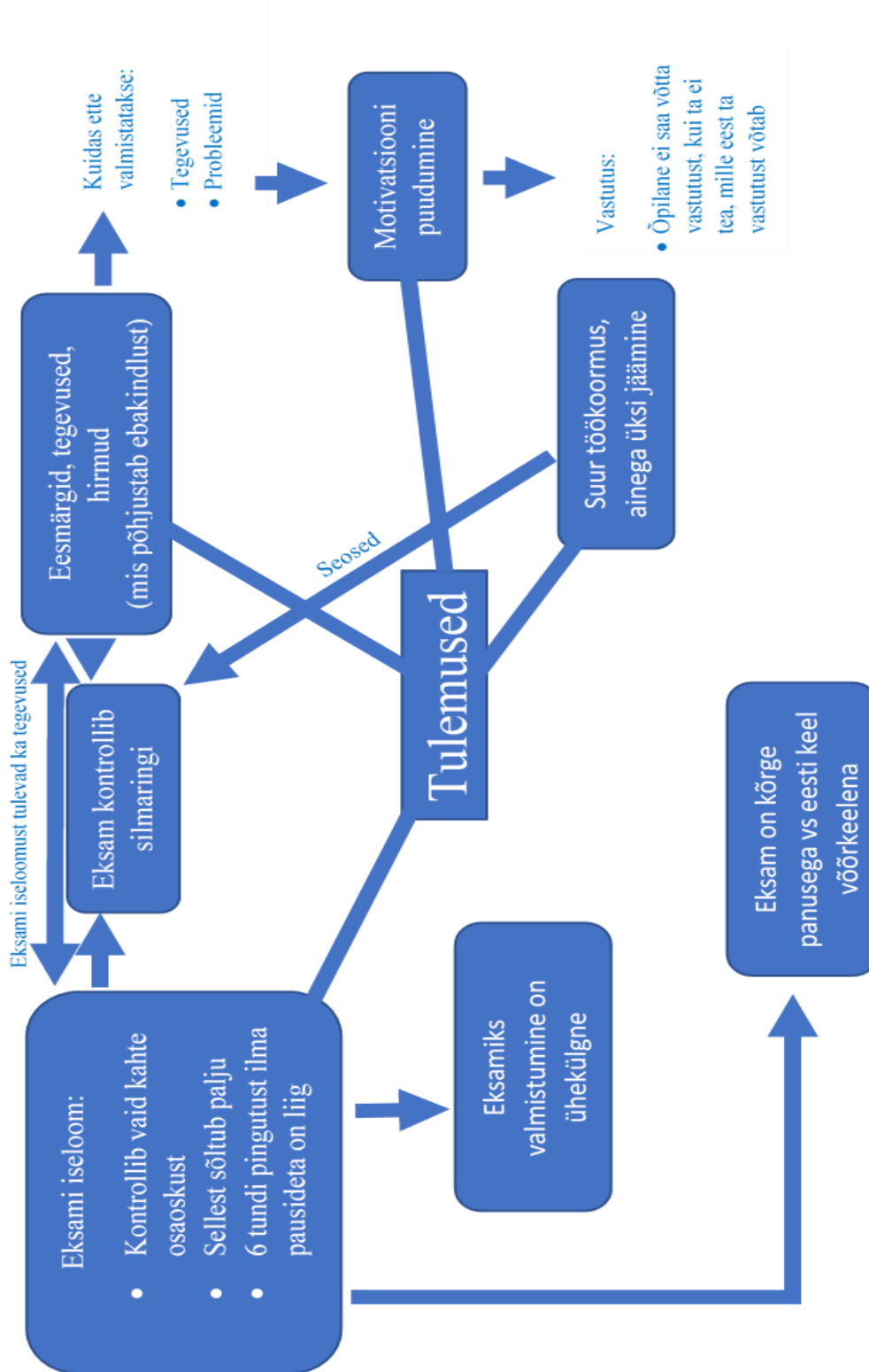
## Lisa 2. Intervjuu kava õpilastega

OSA	SISU	AEG
Moderaatori tutvustus	<p>Tere! Mina olen Kristiina Sardis. Teema, millest rääkima hakkame, on eesti keele riigieksamiks ettevalmistumine.</p> <p>Intervjuu võetakse linti diktofoni ja kaameraga. Kogutud materjale ja lindistusi kasutatakse ainult konkreetse magistritöö kirjutamise raames. Andmeid kajastatakse anonüümselt (analüüsis ei kasutata ees-, perekonnanime ega kooli nime).</p> <p>Fookusgrupi intervjuu ei ole individuaalne, grupp koosneb mitmest intervjuueeritavast ja intervjuueerijast. Sellepärast on hea meeles pidada järgmisi reegleid.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ei ole valesid vastuseid, ainult erinevad vaatenurgad. Austame üksteist ja erinevaid arvamusi.</li> <li>• Kuna vestlus lindistatakse, siis räägime ükshaaval.</li> <li>• Pöördume üksteise poole eesnimega ja sinatame.</li> <li>• Minu roll intervjuueerijana on intervjuud juhtida.</li> <li>• Rääkige üksteisega.</li> <li>• Palun lülitage oma telefonid hääletu peale. Kui teil on vaja kõne vastu võtta, lahkuge vaikselt ruumist ja tulge võimalikult ruttu tagasi.</li> </ul>	2 min
Sissejuhatus	<p>Soojendusküsimus</p> <p>Intervjuueerija palub igal inimesel ennast lühidalt tutvustada. Kus koolis õpite ja millega soovite peale keskkooli edasi tegeleda?</p>	3 min
Eksami eesmärk	<p>Mis on teie arvates eesti keele riigieksami eesmärk? Mis on teie eesmärk eesti keele riigieksamil?</p> <p><i>Kas saada läbi, saada võimalikult hästi läbi, saada sisse kindlasse kooli (kindlale erialale), mitte oma lähedasi alt vedada?</i></p> <p>Kas teate, millised eesmärgid teie õpetamisel on olnud õpetajatel ja millised eesmärgid kajastuvad õppekavas?</p>	15 min

	<p>Kas te olete ise endale eesti keele tundide raames seadnud konkreetseid eesmäärke? <i>Milliseid?</i>  Millal hakkasite teadlikult eksamiks valmistuma?  Mida arvate kaheosalisest eksami formaadist? Mida selle kaheosalise eksamiga hinnatakse ja kontrollitakse, missuguseid oskusi?</p>	
Eksamiks ettevalmistumise vahendid	<p>Kuidas te endale seatud eesmärgini jõuate? <i>Kas käite ainult eesti keele tundides või osalete ka lisakursustel? Kas kasutate eraõpetajat, eraldi õppevahendeid (lisaks koolis kasutatavatele)? Mida te eesti keele tundides teete? Milliseid harjutusi lahendate? Kui palju on tunnis suulist arutlemist/suulisi ettekandeid? Kui palju on tunde, kus õpite ainult ortograafiat või grammatikat? Kirjeldage oma kõige tavalisemat eesti keele tundi</i></p>	7 min
Õppimise sisuline pool	<p>Missugune on kõige tõhusam viis eksamiks ette valmistuda?</p>	13 min
Hinnang eksamiks valmisolekule	<p>Kuidas hindate oma valmisolekut lugemisosa sooritamiseks? Kuidas hindate oma valmisolekut kirjutamisosa sooritamiseks? <i>Kas teie arvates on eesti keele tunnid teid eksamiks piisavalt ette valmistanud? Mida oleksite soovinud veel harjutada? Mis on teie ootus? (Kui palju punkte te sooviksite saada ja kui palju te arvate, et te saate?)</i></p>	15 min
Kokkuvõte	<p>Vestluse kokkuvõtmine. Iga õpilane saab veel korra sõna võtta. <i>Kui peaksite oma õpetajale abiturientide eksamiteks ettevalmistamiseks nõu andma, siis mis see oleks.</i> (Pöörata tähelepanu, et teemat uuesti arutama ei hakataks). Osalejate tänamine ja kingituste üleandmine.</p>	5 min



### Lisa 3. Mõistekaart



## **Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Kristiina Norralt, (sünnikuupäev: 09.08.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose „Abiturientide eesti keele riigieksamiks ettevalmistamine“, mille juhendaja on Maigi Vija,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 25.05.2018